

gemeente harderwijk

Duurzaam
Harderwijk
& Hierden

Voortgangsrapportage Duurzaam Harderwijk 2024

VOORWOORD

'We staan aan het begin van de avontuurlijkste reis die de mensheid ooit zal maken. Een reis naar een groenere toekomst voor onze planeet, de 'only planet' die we hebben. Klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit zijn de grootste uitdagingen van onze tijd. We worden de laatste jaren steeds vaker overspoeld met doemscenario's en beelden van overstromingen, extreme droogte en bosbranden. Al die berichten maken ons bezorgd. Maar er is geen tijd om te wanhopen. Het is tijd voor actie.'

- Tim van Hattum, Only Planet. Klimaatgids voor de 21ste eeuw (2022)

Met trots bied ik u de Voortgangsrapportage Duurzaamheid 2024 aan. Voor de tweede keer wordt in een helder overzicht weergegeven hoe we het afgelopen jaar als gemeente invulling hebben gegeven aan een van de belangrijkste bouwstenen van ons beleid in deze collegeperiode. Monitoring is essentieel om als organisatie, college, gemeenteraad en samenleving vinger aan de pols te houden om te zien of onze doelen in beeld blijven en we onze publieke middelen op een juiste manier inzetten om deze doelen te behalen.

Het afgelopen jaar is een aantal trends waar te nemen. Binnen de energietransitie is veel ingezet op het terugdringen van ons energieverbruik. Met gerichte isolatieacties wordt energieverbruik van specifieke doelgroepen actief teruggebracht. Zo springt de succesvolle energiebesparingsactie met klusteams eruit, waarbij in samenwerking met energiecoöperatie Endura veel huishoudens zijn bereikt en zodoende zicht hebben op een lagere energierekening. Vanwege netcongestie is de grootschalige opwek van duurzame energie voorlopig helaas geparkeerd.

Wat positief stemt, is het project Gelderland van Morgen, waar we in samenwerking met de Harderwijkse horeca breed hebben ingezet op het terugdringen van voedselverspilling én de eiwittransitie. In de pilot is de voedselverspilling - die er zelfs bij de horeca en catering ongemerkt insluipt - tegengegaan en hebben we gemerkt dat het vervangen van vlees door een plantaardig alternatief soms even goed wordt ontvangen door de gast.

Op het gebied van groen (natuur, biodiversiteit en klimaatadaptatie) heeft 2023 in het teken gestaan van verder uitwerken van beleidsplannen. Met die plannen in de hand gaan we vanaf nu volop inzetten op het vergroenen van onze openbare ruimte, particuliere tuinen en deze aanpassen aan het veranderende klimaat. Waar 2023 een jaar van zaaien is geweest, verwachten we dat we in 2024 en 2025 flink kunnen oogsten/planten. Maar ook in 2023 hebben we al veel stappen gezet, zoals de Boomfeestdag en het uitdelen van gratis bomen en planten aan onze inwoners.

Stap voor stap brengen we de basis voor onze duurzame samenleving steeds verder op orde. Wij zijn de eerste generatie die de impact gaat voelen van klimaatverandering, maar wij zijn ook de laatste generatie die er zelf nog wat aan kan doen om het tij te keren. Niet alles hoeft nieuw te zijn. Laten we ons bewust zijn van wat we hebben en wat we echt nodig hebben. We moeten keuzes maken, willen we onze aarde behouden. Laten we daarin het verschil maken. Het is geen tijd om te wanhopen, maar tijd voor actie.

Martijn Pijnenburg
Wethouder Duurzaamheid

INHOUD

Inleiding p.4

Duurzaamheid in de breedte p. 5		Educatie p. 7 Ondersteunen initiatieven met maatwerk p. 7 Werkgroep duurzaamheid p. 8 Bedrijvenkring Harderwijk p. 8	CO ₂ -prestatieladder p. 8 Duurzaamheidsconvenant woningcorporatie p. 9 Toepassen norm 'Nieuwe Normaal' p. 9 Straat van de Toekomst p. 9 Duurzaamheidsfonds p. 10
Projecten: Duurzaamheidsloket p. 5 Week van de Duurzaamheid - Duurzaamheidsevent p. 6			
			
Circulaire economie p. 11		Biodiversiteit p. 18	
Projecten: Materiaalstroomanalyse p. 12 Circulaire bedrijfsscans p. 12 Inspiratiesessies duurzaamheid met bedrijfsleven p. 12 Circulaire startups p. 13 Materialendepot p. 13 Voedselverspilling tegengaan - 'Gelderland van Morgen' p. 13 Invoering Van Afval Naar Grondstoffen (VANG) p. 14 Interview <i>Albert Kerkmeijer, ziekenhuis St. Jansdal</i> p. 16		Projecten: Beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda Natuur en Groen p. 19 Groene schoolpleinen p. 20 Bomen p. 21 Interview <i>Vrijwilligersgroep onderhoud landgoed de Essenburgh</i> p. 22	
			
Klimaatadaptatie p. 24		Energietransitie p. 30	
Projecten: Beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda Riolerings, Water en Klimaatadaptatie p. 25 Natuurbrandbeheersing p. 25 Een groen en klimaatbestendig Triasplein p. 25 Tegeltaxi en NK tegelwippen p. 26 TV-programma 'De groenste straat van Gelderland' p. 26 Stimuleringsregeling klimaatadaptieve maatregelen op privaat terrein p. 27 Interview <i>Esther Admiraal en John Kortekaas, Uwoon</i> p. 28		Projecten: Regionale Energiestrategie 2.0 p. 33 Notitie Participatie in duurzame energieprojecten p. 33 Stimuleringsacties energie besparen p. 34 Toekomstbestendig Wonen Lening p. 35 Virtueel lokaal energiesysteem Lorentz III p. 36 Uitvoeringsplannen potentiebuurten p. 37 Interview <i>Axel Sprengers, Ab de Haas en Marcel Gort, Duurzaam Klein Stedenwaard</i> p. 38	

Bronnenlijst p.40

Colofon p.41

INLEIDING

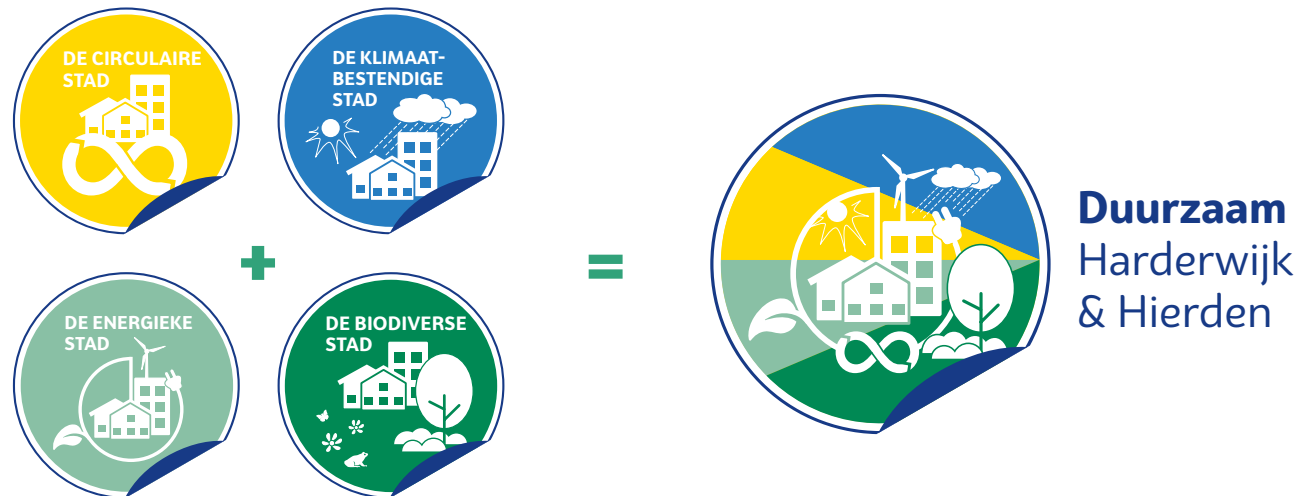
Duurzaamheid in Harderwijk

Vanuit de Uitvoeringsagenda Duurzaamheid voeren we jaarlijks projecten uit die een bijdrage leveren aan de doelstellingen uit de Duurzaamheidsvisie. Via de jaarlijkse voortgangsrapportage informeren we de gemeenteraad en inwoners over de stand van zaken van verschillende duurzaamheidsprojecten. De Voortgangsrapportage Duurzaamheid is dan ook een jaarlijks terugkerende rapportage die de terugkoppeling vormt van de uitvoeringsagenda van het voorgaande jaar. De lezer wordt aan de hand van de in de Duurzaamheidsvisie gestelde pijlers, circulaire economie, biodiversiteit, klimaatadaptatie en energietransitie meegenomen door de verscheidene projecten uitgevoerd in 2023.

Het implementeren van duurzaamheid in de breedste zin binnen de gemeentelijke organisatie is een proces dat al verscheidene jaren aan de gang is. Deze duurzaamheidsrapportage geeft een weergave van uitgevoerde duurzame projecten, projecten met een doorlopend effect, of projecten met een start in 2023. In deze rapportage is getracht een zo volledig mogelijk beeld te geven van hoe duurzaamheid in de gemeentelijke organisatie verweven is, zowel ambtelijk beleidsmakend als uitvoerend, alsook bestuurlijk in het college en de raad. Niet alle projecten op het gebied van duurzaamheid zijn in deze rapportage opgenomen.

Toekomstige monitoring van onze doelen (KPI's)

Om beter grip te krijgen op de duurzaamheidspijlers en jaarlijks op dezelfde gestructureerde manier tot dezelfde meetresultaten te komen, is er intern een proces opgestart om tot een 'duurzaamheidsdashboard' te komen. Een platform met Key Performance Indicators (KPI's), belangrijke indicatoren die weergeven in hoeverre men op weg is naar het gestelde doel, geeft op termijn de mogelijkheid deze mee te nemen in volgende voortgangsrapportages duurzaamheid. De zoektocht naar juiste indicatoren en bijbehorende data is in sommige gevallen zeer uitdagend, mede door vragen als: 'Welke data draagt bij aan het monitoren van de gestelde doelen?', 'Welke data is er beschikbaar?' en 'Hoe kan de beschikbare data worden weergegeven?'. Op basis van verkenning en uitwerking van zulke vragen zijn in 2023 de eerste resultaten van duurzaamheidsprojecten geïmplementeerd in het dashboard. Het streven is om in 2024 een eerste interne conceptversie van het dashboard op te leveren, zodat de eerste resultaten in de Voortgangsrapportage Duurzaamheid 2025 kunnen worden meegenomen. Wanneer mogelijk wordt toegewerkt naar het openbaar maken van de interne versie van het duurzaamheidsdashboard. Hierbij moet rekening gehouden worden met de beveiliging en privacy.

DUURZAAMHEID IN DE BREEDTE

Enkele projecten uit de Uitvoeringsagenda Duurzaamheid overstijgen de duurzaamheidspijlers uit de Duurzaamheidsvisie. Deze projecten worden hieronder benoemd. Hierbij zoomen we in op duurzaamheidsprojecten met een brede scope en projecten die zijn uitgevoerd in de openbare ruimte. Doorlopend is er bij projecten en aanbestedingen aandacht voor duurzaam inkopen. Bovendien liep er in 2023 doorlopend een subsidie voor nieuw te vestigen bedrijven op Lorentz III om extra maatregelen te treffen op de vier duurzaamheidspijlers in en rondom de te bouwen bedrijfsruimte. In 2023 hebben twee bedrijven deze subsidie aangevraagd. In 2024 wordt geëvalueerd of deze subsidie wordt doorgezet.

Duurzaamheidsloket

Voor de inwoners van de regio Noord-Veluwe is een duurzaamheidsloket beschikbaar. Dit loket geeft actuele informatie en hulp aan bewoners rondom het thema duurzaamheid. Vanaf maart 2023 werkt de regio Noord-Veluwe samen met een andere uitvoerende partij. Van het budget à € 50.000,- (50% gemeente Harderwijk, 50% provincie Gelderland) is in 2023 € 42.600,- uitgegeven.

Het duurzaamheidsloket Noord-Veluwe informeert en inspireert inwoners op het gebied van duurzaamheid in de gemeente. Het loket biedt een platform aan inwoners met informatie over het treffen van maatregelen op het gebied van de vier duurzaamheidspijlers, en inwoners kunnen via dit loket subsidies aanvragen bij de gemeente. Denk hierbij aan onderwerpen als: vergroenen van je tuin, isoleren van je woning en het opwekken van duurzame energie. Vanaf maart 2023 zijn er via het duurzaamheidsloket 28 energiecoachgesprekken, 1 tuincoachgesprek en 35 energieadviseurgesprekken uitgevoerd. In februari 2024 is ook het zakelijk duurzaamheidsloket Harderwijk gestart. Dit loket moet het startpunt worden voor bedrijven, maatschappelijk organisaties en stichtingen die aan de slag willen met het verduurzamen van hun pand/terrein. Het loket geeft informatie, beantwoordt vragen en verwijst door naar de juiste plek om aan de slag te kunnen gaan.

Week van de Duurzaamheid - Duurzaamheidsevenement

Met een jaarlijks duurzaamheidsevenement willen we inwoners en bedrijven kennis laten maken, informeren en inspireren op het gebied van duurzaamheid. Het evenement wordt breed opgezet en publieksvriendelijk aangekleed, waarbij de verschillende thema's van duurzaamheid aan bod komen. Voor de Week van de Duurzaamheid en het duurzaamheidsevenement is in 2023 van het budget à € 35.000,- een bedrag van € 4.400,- uitgegeven.

Duurzaamheidsloket op de weekmarkt

In de week van de duurzaamheid was het duurzaamheidsloket aanwezig op de weekmarkt in Harderwijk om informatie te geven over duurzaamheid, duurzaamheidsacties en subsidies. Ook deelden zij gratis insectenhôtels uit aan geïnteresseerden.

Duurzaam voorleesuurkje op basisscholen

Klimaatburgemeester Gera van den Berg heeft in de week van de duurzaamheid voorgelezen op basisschool Al Islaah en wethouder duurzaamheid Martijn Pijnenburg op basisschool de Parel. Beiden hebben kleuters voorgelezen uit een boek met een duurzaam tintje.

Energiecafé Endura en Repaircafé Harderwijk

Energiecoöperatie Endura heeft in de week van de duurzaamheid een energiecafé georganiseerd, waarbij inwoners samen met deskundigen en lokale aanbieders konden praten over actuele energieonderwerpen. Hierbij lag de focus op een praktische insteek zodat inwoners zelf met het thema energie aan de slag kunnen gaan. Het Repaircafé Harderwijk heeft in de week van de duurzaamheid een extra repaircafé georganiseerd waarbij rollators, rolstoelen en scootmobielen centraal stonden om te worden gerepareerd of opnieuw konden worden afgesteld.

Webinar klimaatadaptatie en tuinworkshop

Tijdens de week van de duurzaamheid stonden er een webinar klimaatadaptatie en een tuinworkshop gepland voor geïnteresseerde inwoners. Deze zijn geannuleerd vanwege te weinig aanmeldingen. In 2024 wordt er opnieuw een tuinworkshop georganiseerd.

Duurzaamheidsevenement

Op zaterdag 14 oktober 2023 vond in multifunctioneel centrum de Roef het eerste duurzaamheidsevenement van de gemeente Harderwijk plaats. Samen met 14 organisaties heeft de gemeente haar inwoners kennis laten maken, en informatie en inspiratie gegeven op het gebied van duurzaamheid. De markt was de afsluiting van de week van de Duurzaamheid. Tijdens het evenement zijn alle duurzaamheidsthema's vertegenwoordigd door de gemeente of deelnemende organisaties. Er was een breed programma voor alle leeftijden en interessegebieden. Op de markt konden bezoekers langslopen om vragen te stellen of informatie te krijgen. In een andere zaal waren verschillende presentaties die over minimaliseren, de energiecoöperatie Endura en duurzaam moestuinieren gingen. In de keuken konden inwoners meedoen met een kookquiz en zelf een lupineburger maken onder begeleiding van een chef. Gedurende de dag hebben tussen de 30 à 50 inwoners het duurzaamheidsevenement bezocht.

Educatie

Met de duurzaamheidsthema's zijn we niet alleen bezig met vandaag, maar ook met de toekomst van de jeugd. Daarom vinden we het belangrijk de jeugd te informeren en te betrekken bij duurzaamheid in al haar facetten. Zo werkt de gemeente Harderwijk onder andere samen met De Hortus (stichting voor natuur- en duurzaamheidseducatie) om op basisscholen de jeugd meer te betrekken bij het thema duurzaamheid. Van het budget à € 20.000,- is in 2023 € 10.900,- uitgegeven.

Klimaatadaptatie en biodiverse pleinen

Samen met het Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid (IVN) en leerlingen van het RSG Slingerbos heeft de gemeente Harderwijk een project 'IVN Jongeren Adviesbureau' gedraaid. Binnen dit project kregen eerste en tweede klas leerlingen de opdracht om met een aantal pleinen in Harderwijk, onder andere het Triasplein, de Markt, het Zeeplein, de Smeepoortenbrink en het Biezenplein, aan de slag te gaan en op basis van hun eigen ideeën deze te verduurzamen op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit. De leerlingen van RSG het Slingerbos hebben hun eindontwerp gepresenteerd aan ouders, medewerkers van de gemeente Harderwijk en wethouder Martijn Pijnenburg op een kraampjesmarkt in de raadszaal, waarna hun maquettes gedurende de zomer van 2023 te bewonderen waren in de centrale hal van het stadhuis.

Circulaire startups

Op 13 december heeft de gemeente Harderwijk samen met derdejaarsstudenten bouw en architectuur van Landstede een kick-off van een ontwerpproject georganiseerd. In dit project gaan studenten circulaire bouw aan de slag met de locatie Fokko Kortlanglaan 169 (zie ook pagina 13). De studenten gingen met hun eigen creatieve ideeën aan de slag met de vraag hoe de startuplocatie aan de Fokko Kortlanglaan 169 het beste kan worden ontwikkeld, en hoe het oude schoolgebouw op nr. 181 het beste circulair kan worden 'geüpdatet'. De studenten hebben hun ideeën als eindproduct verwerkt in een 3D-visualisatie van de locaties.

Ondersteunen initiatieven met maatwerk

De gemeente Harderwijk ondersteunt initiatieven uit de samenleving die willen bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstelling. Op welke manier we ondersteunen, is per initiatief maatwerk. In 2023 heeft de gemeente drie initiatieven op het gebied van duurzaamheid ondersteund. Van het budget à € 20.000,- is € 11.200,- uitgegeven.

Recyclefestijn 'Ouwe meuk is leuk'

Op 4 juni 2023 heeft voor de eerste keer het Recyclefestijn 'Ouwe Meuk is Leuk' plaatsgevonden bij Green Offices. Tijdens dit eendaagse evenement konden bezoekers ervaren hoe nuttig, nodig, makkelijk én leuk recycling is. Bezoekers konden tijdens dit evenement genieten van modeshows, workshops, een expositie, een markt met vintage kleding en allerlei waren, en een duurzaam hapje en drankje.

Cycle4GlobalGoals

Met een fietstour van Oost- naar West-Europa (3500 km) deden de initiatiefnemers van Cycle4GlobalGoals 10 landen en 19 Hanzesteden, waaronder Harderwijk, aan. Hun doel hierbij was om bewustzijn te creëren voor de Sustainable Development Goals (SDGs) en op te roepen tot actie. Geïnteresseerden konden zich aanmelden om stukken mee te fietsen, gerelateerde acties te organiseren, of door het project te sponsoren. De gemeente heeft rondom de aankomst van de initiatiefnemers een duurzaamheidsmarkt georganiseerd waar inwoners gedurende de dag informatie konden krijgen over duurzaamheid vanuit een duurzaamheidskraampje gestald net buiten de Vischpoort. De fietsers zijn feestelijk onthaald door enkele inwoners, team Ruimtelijk Beleid en de wethouder duurzaamheid, waarna de twee initiatiefnemers samen met de wethouder een geveltuintje hebben aangelegd in de binnenstad.

Plastic bekertjes op evenementen

In samenwerking met de beleidsvelden Binnenstad en Evenementen zijn 2 formaten hardcup bekertjes aangeschaft die kunnen worden gebruikt op evenementen, buurtfeesten en andere activiteiten. Deze herbruikbare hardcupbekertjes kunnen worden gebruikt op evenementen met een statiegeldsysteem, waarbij de bekertjes na gebruik weer kunnen worden ingeleverd en de gebruiker statiegeld terug krijgt.

Werkgroep duurzaamheid Bedrijvenkring Harderwijk

De gemeente neemt deel aan de werkgroep duurzaamheid samen met o.a. de Bedrijvenkring Harderwijk (BKH), Endura, Waterschap Vallei en Veluwe, Liander, VNO-NCW en Omgevingsdienst Veluwe IJssel. Deelnemende partijen wisselen kennis en informatie uit en zoeken verbinding en meekoppelkansen bij elkaars projecten. Vanuit initiatief van de BKH is onder andere een Virtueel lokaal energienetwerk op Lorentz III opgezet. Hierover kunt u op pagina 36 meer lezen. Uit de werkgroep duurzaamheid is in 2022 een nieuwe werkgroep ontstaan die zich specifiek richt op de pijler biodiversiteit.

Werkgroep biodiversiteit

Voortkomend uit initiatief van de BKH zijn er op bedrijventerrein Lorentz in 2023 verscheidene groene acties uitgevoerd. Zo is door de gemeente het braakliggende terrein in het noordwesten van Lorentz II (mogelijke toekomstige ontwikkellocatie voor windmolens) ingezaaid met een bloemen- en kruidenmengsel en zijn verscheidene wadi's en bermstroken ingeplant en aangevuld met bomen en struiken. Bovendien is een wandelpad door de groenstrook ten noorden van Lorentz II nieuw leven ingeblazen en sluit deze nu aan op de boomplantdaglocatie (deze wordt de komende jaren opnieuw gebruikt en verder aangeplant met basisschoolleerlingen). Deze strook biedt - samen met andere gecreëerde paden door bermen en wadi's - werknemers de mogelijkheid om tijdens de lunch een groen ommetje te wandelen op het bedrijventerrein.

CO₂-prestatieladder

Jaarlijks wordt er een CO₂-footprint berekend van de gemeentelijke organisatie en bedrijfsvoering. Het streven is om de hoeveelheid uitgestoten CO₂ door de gemeentelijke organisatie steeds verder te reduceren en daarmee te klimmen op de CO₂-prestatieladder. In 2023 heeft de gemeentelijke organisatie 1.547,6 ton CO₂ uitgestoten.

Verduurzamen eigen wagenpark

Het verduurzamen van het gemeentelijk wagenpark is een proces dat al meerdere jaren bezig is. In 2023 is onder andere een elektrische éénassige trekker met maaibalk en een elektrische schrobzuigmachine aangeschaft. Deze gaan respectievelijk worden gebruikt bij het maaien van kruidenrijke bermen en het schoonhouden van de Houtwalgarage. Het gehele wagenpark is momenteel 40% elektrisch met de potentie om nog verder te elektrificeren (toename van 5,6%-punt t.o.v. 2022). Naast de reductie van CO₂ heeft de elektrificatie van het wagenpark ook een positieve invloed op werknemers en inwoners door de reductie van fijnstof en geluid.

Verduurzamen eigen vastgoed

In 2023 is begonnen met de eerste werkzaamheden om het gemeentehuis aan te sluiten op het warmtenet. Zwembad De Sytel is nog niet aardgasvrij en energieneutraal. Dit heeft vertraging opgelopen in verband met netcongestie. Hierover leest u meer op pagina 30.

Duurzaamheidsprijs

Om duurzaamheid binnen de gemeentelijke organisatie te stimuleren is in 2023 voor het eerst een duurzaamheidsprijs uitgereikt aan een medewerker met een bijdrage aan één of meerdere van de vier duurzaamheidspijlers. De duurzaamheidsprijs bestaat uit hergebruikte materialen en wordt vanaf nu jaarlijks uitgereikt.

Duurzaamheidsconvenant woningcorporaties

In 2023 is er vanwege een gebrek aan capaciteit bij wonen en duurzaamheid niet inhoudelijk begonnen met het opstellen van een duurzaamheidsconvenant met woningcorporaties. Bij de bespreking van de prestatieafspraken is wel gesproken over de verwachtingen van het duurzaamheidsconvenant. Zoals opgenomen in de prestatieafspraken gaan we in 2024 in gesprek met de woningcorporaties om tot een duurzaamheidsconvenant te komen.

.....

Toepassen norm 'het Nieuwe Normaal'

Het Nieuwe Normaal is een set uitgangspunten op het gebied van duurzaamheid ontwikkeld door coöperatie Cirkelstad en het Rijk. De gemeente Harderwijk is partner van Cirkelstad en heeft deze uitgangspunten samen met enkele lokale aanvullingen voor het eerst toegepast en opgenomen in het Integraal Huisvestingsplan Onderwijsgebouwen Harderwijk 2022-2034. Het Nieuwe Normaal wordt vanaf 2024 toegepast in het project Kranenburg-Noord.

Straat van de Toekomst

In het project de Straat van de Toekomst werken we aan een methode waarbij een straat wordt ontworpen die voldoet aan de minimale eisen van de gemeente op de behoeften en functies van de toekomstige samenleving en de wensen van de huidige omwonenden en gebruikers. Hiervoor bepaalt de gemeente de kaders en via een participatieproces maken we de wensen van de bewoners van de straat inzichtelijk. Met de kaders, de belangen en het verlangen wordt de straat ontworpen en als zodanig ingericht. Van het budget à € 10.000,- is € 14.300,- uitgegeven.

In 2023 is de ontwikkeling van deze methode afgerond en deels getest in de Achterste Wei in de openbare ruimte. Vanwege de beschikbare middelen voor de realisatie was er alleen geld om de bestaande situatie op te knappen en geen grootschalige aanpassingen te doen. In 2024 wordt de methode vastgesteld onder een nieuwe naam en kan dan vaker worden toegepast. De methode gaat een plek krijgen in het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte en in de omgevingsvisie.

Duurzaamheidsfonds

In het coalitieakkoord is € 5.000.000,- beschikbaar gesteld voor een Duurzaamheidsfonds. Op 9 november 2023 zijn de kaders van het Duurzaamheidsfonds vastgesteld door de raad. Het fonds is bedoeld om te versnellen in de uitvoering van de vier duurzaamheidspijlers. De vastgestelde kaders geven aan waar het bedrag aan uitgegeven mag worden.

		2023	2023	2024	2025	2026
	Totaal beschikbaar	Reeds toegekend	Uitgegeven	Reeds toegekend	Reeds toegekend	Reeds toegekend
Inwoners, bedrijven en maatschappelijke partijen	€ 1.500.000,-			€ 50.000,-	€ 50.000,-	€ 50.000,-
Collectief klimaatadaptatie en biodiversiteit	€ 1.000.000,-			€ 150.000,-	€ 450.000,-	€ 50.000,-
Uitvoering duurzaamheid 2023-2026	€ 1.000.000,-	€ 250.000,-	€ 196.800,-	€ 250.000,-	€ 250.000,-	€ 250.000,-
Openbare ruimte	€ 1.000.000,-			€ 1.000.000,-		
Gemeente geeft het goede voorbeeld	€ 500.000,-	€ 307.400,-	€ 307.400,-			
Totaal	€ 5.000.000,-	€ 557.400,-	€ 504.200,-	€ 1.450.000,-	€ 750.000,-	€ 350.000,-

Stand van zaken 26-04-2024

CIRCULAIRE ECONOMIE

Door alle producten die we samen aanschaffen, raken grondstoffen op en produceren we steeds meer afval. Omdat dit op de lange termijn onhoudbaar is, is een verandering nodig van de lineaire economie naar een circulaire economie. In een circulaire economie worden producten duurzaam geproduceerd, vervolgens duurzaam gebruikt, waarna deze worden hergebruikt, gerepareerd of de levensduur verlengd.

Samen met het Harderwijkse bedrijfsleven en met inwoners kijken we naar hoe we producten kunnen hergebruiken, het gebruik van plastic kunnen laten afnemen en duurzame productiestromen kunnen optuigen. Omdat aanschaf van producten en het gebruik van grondstoffen door bedrijven en particulieren buiten de machten van de gemeente liggen, zorgt de gemeente op dit moment met name voor een faciliterende en informerende rol op het thema circulaire economie.

De pijler circulaire economie is volop in ontwikkeling. Dit heeft onder andere geresulteerd in het beleidsplan, de Circulaire stad vastgesteld in oktober 2021. 2022 was het eerste jaar van uitvoering, en dit is in 2023 gecontinueerd. De pijler circulaire economie stond in 2023 dan ook voornamelijk in het teken van uitvoering van projecten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan projecten als 'Voedselverspilling tegengaan', 'Van afval naar grondstoffen (VANG)' en 'Duurzame inspiratiesessies met het bedrijfsleven'. De komende jaren ligt er op deze pijler een ontwikkelopgave om tot uitvoering van projecten en bekendheid van het thema circulaire economie te vergroten.

Wist je dat...

In 2023 er 3 ondernemers zijn aangesloten bij de Tegen Onnodig Plastic (TOP) campagne? Daarmee staat het totaal aantal deelnemers van deze campagne nu op 28.

Materiaalstroomanalyse

Elke vier jaar laat de gemeente Harderwijk een materiaalstroomanalyse maken. Dit is een visualisatie van de stromen van energie en materiaal door de gemeente Harderwijk. Het laat materiaalinput aan de linkerkant en afvalstromen aan de rechterkant zien. De eerste materiaalstroomanalyse van de gemeente Harderwijk is gebaseerd op data van het jaar 2018. De materiaalstroomanalyse over het jaar 2022 is in Q1 2024 opgeleverd. Voor het opstellen van een materiaalstroomanalyse is in 2023 en 2024 samen € 35.000,- begroot. Echter, de werkelijke kosten liggen hoger, namelijk € 50.000,-. Hiervan is in 2023 € 24.900,- uitgegeven.

Circulaire bedrijfsscans

De circulaire bedrijfsscan is bestemd voor bedrijven in Harderwijk die graag circulaire stappen in hun huidige bedrijfsvoering willen zetten, maar niet goed weten hoe. De gemeente Harderwijk zet externe (lokale) adviesbureaus in om door middel van een bedrijfsscan inzichtelijk te maken op welke punten grondstoffen, materialen en energie bespaard kunnen worden en welke mogelijkheden er zijn om met afval en reststromen om te gaan. Deze scan is bedoeld voor alle ondernemers binnen Harderwijk. Van het in 2023 beschikbare budget à € 5.000,- is € 2.500,- uitgegeven.

Het opstellen van circulaire bedrijfsscans geeft bedrijven inzicht in hoe ze hun bedrijfsvoering kunnen aanpassen en het gebruik van primaire grondstoffen kunnen terugdringen. In 2023 is er bij drie bedrijven een circulaire bedrijfsscan uitgevoerd. Na evaluatie is besloten om het project 'Circulaire bedrijfsscans' in 2024 niet te continueren. Te weinig bedrijven zijn geïnteresseerd in de scans. Daarnaast merken we dat de oplossingen vaak in de keten liggen. Een mogelijk vervolg van de scans is een scan voor een keten.

Inspiratiesessies duurzaamheid met bedrijfsleven

In 2023 zijn er net als in 2022 twee inspiratiesessies georganiseerd, één met het onderwerp 'betekeniseconomie' en één met het onderwerp 'duurzaam bouwen'. Voor het opzetten, organiseren en uitvoeren van de inspiratiesessies is er van het € 10.000 tellende budget een bedrag van € 8.600,- uitgegeven.

Het doel van de inspiratiemiddagen is om elkaar als ondernemers te kunnen ontmoeten, kennis te delen en elkaar te inspireren. Het organiseren van inspiratiesessies vergroot het bewustzijn dat een economie niet alleen om geld verdienen draait. Hierbij is de nadruk gelegd op duurzaamheid en de wereld beter achter laten. Voor de inspiratiesessies zijn sprekers uitgenodigd om te vertellen over hun ervaringen met duurzaam ondernemen en ondernemen vanuit een betekeniseconomie. In de betekeniseconomie ligt de focus op mens, maatschappij en natuur, en deze elementen moeten in balans zijn met welvaart. De impact seminars krijgen in 2024 een vervolg met als doel 5 evenementen op het gebied van duurzaamheid te organiseren.

Circulaire startups

De gemeente heeft het huidige startupklimaat in Harderwijk onderzocht. Hieruit blijkt dat er behoefte is aan een fysieke locatie om startups te faciliteren. In 2023 heeft het college ingestemd met het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek voor een broedplaats voor startups met een accent op circulaire economie te Fokko Kortlanglaan 169. Van het in 2023 beschikbare budget à €25.000,- is €12.500,- uitgegeven.

Het ontwikkelen van een broedplaats voor startups biedt voor de gemeente Harderwijk de mogelijkheid om startups aan zich te binden om een boost te geven aan innovatie en duurzaamheid. In 2024 wordt er verder onderzoek gedaan om deze locatie verder te ontwikkelen, rekening houdende met de lokaal aanwezige natuurwaarden.

Materialendepot

Als onderdeel van het doel om het afval- en grondstoffenbeleid van Harderwijk toekomstbestendig te maken wordt momenteel onderzoek uitgevoerd naar de milieustraat, een materialendepot en eventueel een circulair ambachtscentrum, al dan niet in samenwerking met de regiogemeenten. In 2024 wordt dit project vervolgd.

Voedselverspilling tegengaan - programma 'Gelderland van Morgen'

De gemeente gaat samen met meer dan 20 Harderwijkse horecaondernemers, zorginstellingen en bedrijfsrestaurants de strijd aan tegen voedselverspilling. Daarnaast wordt met deze ondernemers gewerkt aan het versnellen van de eiwittransitie en het verduurzamen van de voedselketen. In 2023 is er van het beschikbare budget à € 30.000,- een bedrag van € 29.400,- uitgegeven.

Het doel van het project 'voedselverspilling tegengaan' is dat inwoners en bedrijven zich bewuster zijn van hun impact op voedselverspilling. In 2023 heeft de gemeente Harderwijk zich aangesloten bij het programma 'Gelderland van Morgen' van de provincie Gelderland. Horeca, bedrijfsrestaurants en zorginstellingen konden op initiatief en kosten van de gemeente en provincie meedoen aan het programma 'Gelderland van Morgen'. De 18 deelnemers krijgen bij dit programma begeleiding en ondersteuning van Greendish, een advies- en projectbureau op het gebied van duurzame en gezonde voeding. Greendish levert inzicht, kennis en tools die de ondernemers in 4 maanden tijd helpen bij het verduurzamen van hun voedselaanbod. Elke ondernemer zit in een andere fase. In 2024 wordt door Greendish een rapport opgeleverd waarin staat hoeveel CO₂ er is bespaard.

Invoering Van Afval Naar Grondstoffen (VANG)

Scheidingsresultaten Harderwijk 2021, 2022 en 2023 (kg/inwoner)

Componenten	Bronscheiding			Huishoudelijk restafval			Nascheiding en vergisting SBI			Brandbaar residu SBI			Totaal		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
GFT-afval	104	100	110												
Oud papier en karton	47	43	41												
Glas	19	22	19												
Textiel	4	5	4												
AEEA	5	4	4												
KCA	1	1	1												
Huishoudelijk restafval				205	150	149									
Nascheiding/wassing/vergisting															
Metalen							9	6	7						
Kunststoffen							16	14	15						
Drankenkartons							3	2	0						
Nuttige toepassing ONF							30	36	44						
Mineralen							9	8	7						
Overig brandbaar restafval										138	84	76			
Totaal	180	175	179	205	150	149	67	66	73	138	84	76	385	325	328

Per 1 januari 2022 heeft de gemeente Harderwijk de zogenoemde 'Diftar' ingevoerd bij haar afvalstoffenheffing. Diftar betekent dat er gedifferentieerde tarieven worden gerekend voor het aanbieden van huishoudelijk restafval. Inwoners betalen jaarlijks voor de afvalstoffenheffing een vast bedrag, het basistarief. Daarnaast betalen inwoners per keer dat ze de container met restafval aan de weg zetten of restafval in een verzamelcontainer doen. Dit is het variabele tarief. Bovendien wordt er sinds 2022 bij hoogbouw grondstoffeninzameling gedaan (papier en gf(t)-afval).

Om het effect van Diftar (gedifferentieerd tarief) te verduidelijken, zijn in de bovenstaande grafiek de scheidingsresultaten van de gemeente te zien in kg/inwoner van afgelopen jaren. In de kolom 'bronscheiding' staan de fracties vermeld die wettelijk brongescheiden ingezameld moeten worden. Het huis-aan-huis ingezamelde restafval staat vermeld in de kolom 'huishoudelijk restafval'. Het restafval wordt door een nascheidingsinstallatie gescheiden waarbij diverse grondstoffen worden teruggewonnen voor recycling. De resultaten hiervan zijn in de subtabel 'nascheiding/wassing/vergisting' te vinden. Door de significante vermindering van het restafval worden er substantiële hoeveelheden broeikasgassen gereduceerd.

Wist je dat...

Impact Harderwijk een eigen website heeft? Op dit platform blijf je op de hoogte van duurzame ideeën, voorbeelden, kansen en projecten, en kun je je aanmelden als je geïnteresseerd bent in bewuster, duurzamer consumeren en produceren!

De meeste verspilling vond plaats bij het rauwkostbuffet

Ook ziekenhuis St Jansdal deed in 2023 mee aan het programma *Gelderland van Morgen*. Ruim twintig organisaties uit Harderwijk kregen ondersteuning bij het tegengaan van voedselverspilling. ‘Keukenmanager’ Albert Kerkmeijer vertelt over de mooie resultaten.

Voor alle duidelijkheid: ze waren al best kritisch op zichzelf. Elk broodje dat in het restaurant blijft liggen, is er immers een te veel. Niemand gooit graag voedsel weg. Maar het kan altijd beter en soms zit dat in kleine, eenvoudige aanpassingen, merkte Kerkmeijer.

Inmiddels werkt hij 17 jaar in het ziekenhuis en voor die tijd bij andere instellingen, maar altijd in en rondom de keuken. Hij vertelt dat het St Jansdal anderhalf jaar geleden een nieuwe visie op voeding heeft geschreven. Die ging onder meer over de eiwittransitie (minder vlees, meer plantaardig), de keuzes in verpakkingen, maar ook over voedselverspilling. De visie was ook onderdeel van een milieukeurmerk. ‘Maar hoe meet je de verspilling? Hoe breng je dat in kaart? Daar hadden we advies bij nodig.’

Begeleiding van Greendish

Het programma Gelderland voor Morgen sloot daar prima op aan en kwam eigenlijk als geroepen. ‘Er was een subsidieregeling waardoor we advies en begeleiding konden vragen van het projectbureau Greendish. Zij hebben meerdere metingen verricht en via een digitale tool verschillende enquêtes afgenomen. Vervolgens

kregen we allerlei tips. Daar hoorde ook een stukje e-learning bij.’

De focus lag op de twee restaurants: die voor medewerkers en die voor bezoekers. ‘Op dinsdag en donderdag zitten we op 350 tot 360 collega’s die iets afrekenen in het restaurant en op andere dagen tussen de 200 tot 300. Dus daar gaat heel wat eten en drinken doorheen.’ Daarnaast is in de keuken gekeken naar aanvullende bestellingen; bijvoorbeeld de maaltijden die ze serveren bij een teamoverleg.

65 procent reductie

Dankzij een groot aantal aanpassingen is de verspilling met zo’n 65 procent gereduceerd. Een resultaat om trots op te zijn. ‘Greendish heeft via die tool ook gekeken naar variabelen als CO₂-uitstoot en watergebruik. Het ging dus verder dan alleen voedselverspilling, maar we konden zelf keuzes gemaakt in wat we wilden verbeteren.’ Per dag werd zo’n negen kilo verspild en inmiddels is dat nog geen drie kilo. ‘We hebben die kilo’s verdeeld in categorieën, om te zien wat het grootste aandeel was. Denk aan soep en brood, maar ook aan alle zetmeelproducten en warme maaltijden.’ >>

Interview

**Albert Kerkmeijer,
Ziekenhuis St. Jansdal**

De meeste verspilling vond plaats bij het rauwkostbuffet en de soep. De oplossing? Door het buffet te koelen kan wat overblijft nog een ronde mee, legt Kerkmeijer uit. Ook wordt het buffet vaker bijgevuld, in plaats van standaard een flinke hoeveelheid aanbieden. 'Je hebt daardoor ook vaker verse spullen. Eenmaal uit de koelkast moet je het immers al snel weggooien.'

Too good to go-soep

Van groenten die overblijven maken ze inmiddels een too good to go-soep die tegen gereduceerd tarief verkrijgbaar is. 'Deze soep is plantaardig en vrij van lactose en gluten.' Toetjes waren voorheen voorverpakt, maar zitten nu in sierlijke glazen met garnering. 'Wat we aanbieden, maken we extra aantrekkelijk.' Een andere stap is het frituren van snacks. 'Een half uur voor sluitingstijd van de restaurants frituren we alleen nog op aanvraag. Dus dan moet iemand even willen wachten. Dat is vaak al een reden om ervanaf te zien en iets te pakken dat er al gewoon ligt.'

Hier en daar is ook het assortiment verkleind. Van tien broodvarianten gingen ze naar vijf, bijvoorbeeld. 'Daarmee voorkomen we dat minder populaire soorten blijven liggen. Ook bakken we niet alles in een keer af en brood dat overblijft vriezen we in en gebruiken we voor vergaderingen. Het zijn eigenlijk kleine puzzeltjes waarmee we derving voorkomen.'

Niet achterover leunen

Hoe goed de resultaten ook zijn; Kerkmeijer blijft alert. 'Ons team is enthousiast en we maken er een sport van verspilling tegen te gaan, maar oude patronen liggen altijd op de loer. We blijven dit dus onder de aandacht brengen.'

De gemeente benaderde hem ook voor tips aan andere organisaties, waaronder horeca. 'Mijn advies: doe het in kleine stapjes, want je moet veel bijhouden en registreren en dat is best veel gevraagd.' Voor de horeca zou zo'n too good to go-soep een prima optie kunnen zijn, vindt hij. 'Maar zorg ook dat je kaart niet te groot is. Maak porties gewoon kleiner en bied aan dat mensen bij mogen bestellen. Dat scheelt enorm.' •

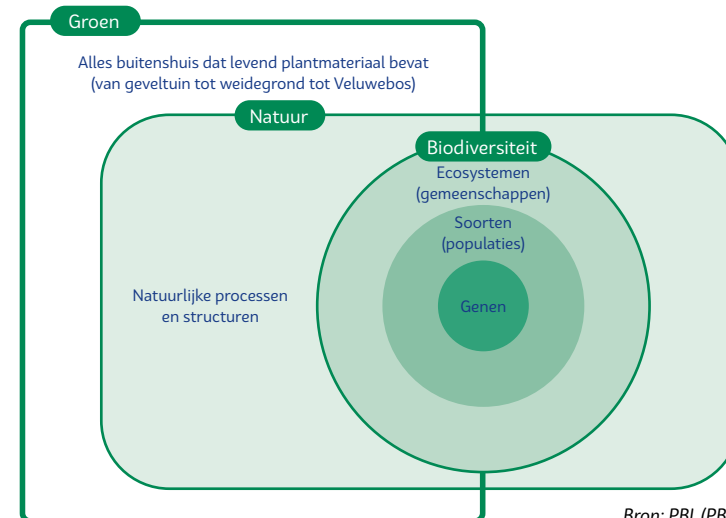

BIODIVERSITEIT

‘Biodiversiteit’ is een breed begrip en heeft meerdere betekenissen. Het is zowel een aanduiding voor de diversiteit aan ecosystemen, soorten binnen die ecosystemen alsook de diversiteit in genetisch materiaal binnen soorten. De variatie binnen groen is belangrijk om weerbaarheid tegen ziekten en plagen te vergroten. Daarnaast maakt een diverser aanbod aan flora een gebied aantrekkelijker voor verschillende soorten fauna. Zowel binnen stedelijk gebied, buitengebied als in onze natuurgebieden is biodiversiteit van groot belang. Een hogere biodiversiteit binnen natuur en groen zorgt daarnaast voor het beter functioneren van de ecosystemendiensten die natuur en groen ons leveren.

Door het verwijderen van verharding en daarmee ruimte te maken voor meer groen binnen de stedelijke omgeving ontstaat er een samenwerking tussen de pijler ‘biodiversiteit’ en de pijler ‘klimaatadaptatie’. Waar groen in de plaats van grijs komt, wordt de sponswerking van de bodem beter benut en ontstaat er minder gauw wateroverlast bij grotere hoeveelheden neerslag. Daarnaast zijn er bijvoorbeeld groen-blauwe functiecombinaties van beplanting in wadi’s mogelijk en zorgt aanplant van groen bovenop het verwijderen van verharding ook voor extra koelte op warme dagen.

Eind september 2022 is de natuur- en groenvisie “Harderwijk Natuurlijk Groen” vastgesteld door de gemeenteraad. Als uitwerking van deze visie is in 2023 een natuurwaardenkaart opgesteld die dient als vertrekpunt voor verdere monitoring op natuurwaarden binnen de gemeente. Ook is er een beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda natuur en groen (BUNG) opgesteld als verdere uitwerking met wijkgerichte aanpak op het gebied van groen, natuur en biodiversiteit. Hierover leest u op de volgende pagina meer.

Bron: PBL (PBL/mei17, www.clo/108304)
Bewerkt door gemeente Harderwijk

Beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda Natuur en Groen

Als vervolg op de Natuur en Groenvisie Harderwijk natuurlijk groen, maken we een beleidsuitwerking waarin de richtlijnen en de opgaven verder worden uitgewerkt om onze doelstellingen te halen. Dus hoe pakken we het aan, en wat gaan we er daadwerkelijk voor doen? Ook bekijken we per deelgebied, gebaseerd op de natuurwaardenkaart, wat we in dit deelgebied willen doen. Dit resulteert uiteindelijk in een uitvoeringsagenda. Voor het opstellen van de natuurwaardenkaart en de beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda Natuur en Groen is een budget à € 100.000,- beschikbaar gesteld. Hiervan is € 101.200,- uitgegeven.

In de visie is gekozen voor het benaderen van natuur en groen als een volwaardige component in onze buitenruimte. Natuur en groen zijn essentieel voor klimaatadaptatie en behoud van biodiversiteit, waarnaast ze ook nog eens zorgen voor een prettige gezonde leefomgeving. Er is bepaald dat voor deze koers ruimte, tijd en geld dient te worden geïnvesteerd voor het behouden en vergroten van een gezonde groene en natuurrijke leefomgeving voor Harderwijkers en Hierdenaren. Als uitwerking van deze visie zijn er daarom in 2023 en begin 2024 een natuurwaardenkaart en een beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda Natuur en Groen opgesteld. De eerste wordt per deelgebied als factsheet opgeleverd die ingaat op de omgeving, de bodem, het landschap, de voorkomende soorten, en maatregelen om de biodiversiteit in het betreffende gebied te verbeteren. Dit dient als belangrijke input voor de beleidsuitwerking. Deze is vormgegeven als A3 boekwerk en bestand waarin de richtlijnen hoe we werken aan de natuur- en groendoelstellingen helder zijn opgenomen. Ook bevat het een uitvoeringsagenda met algemene en gebiedsgerichte acties en projecten met bijbehorende fasering en middelen voor de komende 5 tot 10 jaar. De gemeente geeft niet alleen het goede voorbeeld in de openbare ruimte, maar stimuleert ook particulieren en bedrijven om hun tuin of terrein te vergroenen. Op deze manier kan er gestructureerd en effectief op projectmatige basis worden geïnvesteerd in meer groen en natuur in de gemeente. De beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda Natuur en Groen is in Q1 2024 in procedure gebracht voor vaststelling.

Groene schoolpleinen

In het voorjaar van 2023 is bij CBS de Rank een groen schoolplein aangelegd. In de zomer is bij OBS het Talent een groen schoolplein geopend, en in het voorjaar van 2024 is een groen schoolplein bij CBS de Schakel aangelegd. Van het budget à € 10.000,- in 2023 is € 2.000,- uitgegeven om het proces tot het komen van een groen schoolplein bij CBS de Schakel te ondersteunen. Ook heeft de gemeente bij de provincie Gelderland in totaal € 20.000,- subsidie aangevraagd (in 2022) en verkregen om deze basisscholen financieel te ondersteunen bij de uitvoering van hun groene schoolpleinen. OBS het Talent heeft een financiële bijdrage gekregen voor het realiseren van zijn groene schoolplein op basis van het unaniem aangenomen amendement 'Meer groene schoolpleinen in gemeente Harderwijk' bij de themabegroting 2019-2022.

Door het verwijderen van tegels en het inplanten van de vrijgekomen ruimte dragen groene schoolpleinen zowel bij aan klimaatadaptatie, het tegengaan van hittestress, het vergroten van biodiversiteit en het op een laagdrempelige manier leren over de (eetbare) natuur. Vanuit stichting de Hortus worden er doorlopend diverse groene lespakketten aangeboden, wordt het (verder) vergroenen van schoolpleinen doorlopend aangemoedigd en worden scholen in het proces tot het komen van een ontwerp financieel ondersteund. Vanwege het wegvallen van de provinciale subsidie voor het aanleggen van groene schoolpleinen gaat de gemeente Harderwijk in 2024 haar eigen regeling optuigen. Hiervoor is door de raad op 14 februari 2024 een bedrag à € 100.000,- als subsidiebedrag beschikbaar gesteld uit het onderdeel 'collectief klimaatadaptatie en biodiversiteit' van de bestemmingsreserve Duurzaamheidsfonds. Op 28 maart 2024 is de subsidieregeling groene (school)pleinen in werking getreden.

Bomen

In 2023 zijn er verscheidene dingen gebeurd op het gebied van het beschermen en planten van nieuwe bomen. Zo is voortkomend uit de motie Bomenfonds een herplantplicht geborgd in de 'nadere regels bomenkap Harderwijk' en is er een bomenfonds opgezet waarin inwoners en ondernemers die een boom kappen maar deze niet kunnen herplanten een bedrag storten à € 500,-. Van dit bedrag kan de gemeente dan in plaats van de inwoner/ ondernemer een boom herplanten. Ook is er een animatie bomenkap ontwikkeld waarin begrijpelijk wordt uitgelegd waarom sommige bomen, ondanks dat we dat liever niet zouden willen, toch moeten worden gekapt. De animatie is te zien via [Animatie Bomenkap](#).

In 2023 zijn er op gemeentegrond 220 bomen gekapt en 1156 geplant, een positieve balans van 936 bomen. Van deze bomen zijn er in 2023 190 bomen geplant tijdens de boomfeestdag, en zijn er 80 bomen uitgedeeld aan inwoners. Op sportpark Strokel zijn randen langs twee hekken met groen aangekleed met inheems plantsoen passend bij het Veluws karakter. Verder zijn er, waar dat praktisch mogelijk was, extra bomen, meerstammigen en solitaire struiken aangelplant.

Voedselbos Strokelweg

Voor de Harderwijkse Veluwe is het doel om het bos gedeeltelijk te verjongen. Aan de rand van het bestaande bos met de stedelijke omgeving is daarom een bos aangeplant waar inwoners over enige tijd "laaghangend fruit" kunnen plukken: een zogenaamd voedselbos. Het bos is aangeplant door leerlingen van CBS het Startblok aan de Strokelweg tegenover hotel Van der Valk. Het planten van deze bomen is mogelijk gemaakt door de Slokker Groep. De Bosgroepen, een coöperatie van bosbeheerders, hebben het plan gemaakt voor de aanplant en nemen ook (later) het beheer van het bos op zich. Stichting Stukje Natuur heeft alle partijen bij elkaar gebracht en ervoor gezorgd dat dit project is gerealiseerd. De gemeente heeft voor dit initiatief een stuk bosgrond beschikbaar gesteld.

Interview

Vrijwilligersgroep onderhoud landgoed de Essenburgh

We horen van iedereen hoe mooi het landgoed is geworden

Al zeker veertig jaar komt een groep vrijwilligers elke woensdag samen bij priorij De Essenburgh in Hierden. Dit gemêleerde gezelschap – van advocaat tot boer, vaak al gepensioneerd – zorgt voor het onderhoud van het fraaie landgoed. Belangrijk werk, omdat de tuinen en paden rondom het klooster en het kasteel vrij te bezoeken zijn. Vorig jaar ontving ‘de woensdagploeg’ 12.000 euro subsidie van de gemeente voor de aanschaf van (deels elektrisch) materieel. Dat blijkt in meerdere opzichten een grote verbetering.

Coördinator Han Waagemans noemt zichzelf ‘deeltijd-kloosterling’ en heeft de zorg voor het landgoed, dat al sinds de jaren vijftig in eigendom is van de Norbertijnen, een bekende kloosterorde. ‘De woensdagploeg is eind jaren zeventig opgericht. Dat was vanuit het klooster, maar meteen al met hulp van vrijwilligers uit Harderwijk en omgeving. Vanaf het begin waren dat ook mensen met verschillende geloofsovertuigingen, zoals dat nog steeds is.’

Nieuwe beschoeiingen

Destijds was de eerste grote klus het aanbrengen van nieuwe beschoeiingen langs de vijvers. In de jaren daarna is het landgoed zienderogen opgeknapt. Van het plaatsen van stevige omheiningen, hekken en brugleuningen tot de aanleg van een nieuw klompenpad, de aanplant van jonge beuken en het neerzetten van zitbankjes. De voornaamste activiteit van de woensdagploeg is echter het bladvrij maken van het terrein en dan met name de vele gazons.

‘Blad dat blijft liggen, verstikt het gras’, vertelt vrijwilliger Eelko Mulder. ‘Bladruimen kost ons echter veel energie en is niet het leukste werk, dus daar hebben we hulp voor gevraagd bij de gemeente.’

Aangezien het een particulier landgoed is, hoeft de gemeente hier geen blad te vegen of op te zuigen. ‘Maar er is uiteindelijk wel meegedacht over een oplossing’, vertelt Waagemans. ‘Omdat het landgoed steeds meer wandelaars en andere bezoekers trekt, vond de gemeente het belangrijk om ons te ondersteunen. Met een subsidie van 12.000 euro hebben we een krachtige zitmaaier kunnen kopen die het blad ook opzuigt en kan verpulveren.’

Eigen composthoop

De groep heeft op het landgoed een eigen composthoop, dus dat blijkt een prachtige oplossing. Bovendien konden ze van het geld twee geluidstille elektrische bladblazers kopen. ‘Dat is ook een stuk rustiger voor de bezoekers en >>

de gebruikers van het landgoed,' vertelt Mulder. Dat niet alleen: de oude grasmaaier kon worden verkocht en van dat geld is een elektrische bosmaaier aangeschaft.

Lang verhaal kort: de vrijwilligers komen voortaan goed beslagen ten ijs. Een van hen is Aukje Tielenburg-Elzinga uit Hierden. Zij werkte voorheen bij een tuincentrum in Hulshorst en doet sinds twee jaar mee in het onderhoud op De Essenburgh. 'Schoffelen, blad harken, blad blazen; alles wat voor handen komt.' Ook zij is enorm blij met de nieuwe aanwinsten. 'We horen van iedereen hoe mooi het landgoed is geworden, dus dat willen we graag zo houden.'

Zware accu's

Toch is er een klein minpuntje: de bladblazers zijn vanwege de accu enorm zwaar. Waagemans laat het voelen in de werkschuur, die vol gereedschap staat. 'Voor Aukje zou het te zwaar zijn om te tillen, dus we kijken wel goed naar de verdeling van onze klussen.' De groep telt zo'n twaalf vrijwilligers, dus er zijn altijd sterke(re) schouders die deze last kunnen dragen, zegt Mulder.

Voor alle vrijwilligers geldt dat ze graag buiten zijn en in de natuur werken. Maar ook dat ze van gezelligheid houden. Dat blijkt wel tijdens het koffiemoment in de kloosterboerderij, waar iedereen een stuk appeltaart krijgt en waar even aandacht is voor elkaars verhalen. Ook mooi trouwens: een paar keer per jaar krijgen ze hulp. Waagemans vertelt: 'Het landgoed telt 28 hectare en dat is inclusief een natuurkampeerterrein. Op die plek ontvangen we groepen van Scouting, maar ook drie weken per jaar vrijwilligers uit heel Nederland die onder meer helpen bij al het snoeiwerk aan de bomen.'

KLIMAATADAPTATIE

2023 is het natste jaar ooit gemeten. Landelijk viel er gemiddeld 1060 mm neerslag, waar dat normaal 795 mm is. Ook was 2023 met een gemiddelde temperatuur van 11,8 °C het warmste jaar sinds 1901, het begin van onze metingen en kende 2023 ook een recordhoeveelheid zonuren in juni. Ook wereldwijd was 2023 een recordjaar (KNMI, 2023). Wereldwijd was de gemiddelde temperatuurstijging 1,5 graden en daarmee was 2023 niet alleen voor Nederland, maar voor de hele wereld het warmste jaar ooit gemeten (NOS, 2024). Met het veranderen van het klimaat zal de frequentie van zulke weersextremen toenemen. Dit vraagt om klimaatadaptatie.

Klimaatadaptatie is het voorbereiden op de risico's van klimaatverandering en het daarvoor aanpassen van de omgeving (en gedrag). De verandering van het klimaat in Nederland betekent hogere temperaturen en een grotere kans op extreme hoeveelheden neerslag, hittegolven en langere periodes van droogte. Om kwetsbare groepen te beschermen en overlast van bijvoorbeeld grote hoeveelheden neerslag te beperken is het van belang dat zowel publiek als privaat terrein ingericht is om de gevolgen van klimaatverandering aan te kunnen. Versteende oppervlaktes worden warmer dan 'groene' en houden warmte langer vast. Vooral in een versteende omgeving lopen op een warme zomerdag de temperaturen door de grote hoeveelheden baksteen, klinkers en beton hierdoor al snel op. Daarnaast ontstaan er grote hoeveelheden water bij extreme regenbuien. Door de vele bestrate oppervlaktes wordt dit water in veel te hoog tempo afgevoerd naar het laagste punt. Hierdoor komen straten, tuinen en soms zelfs gebouwen blank te staan. Het is van groot belang om voldoende waterinfiltrerend oppervlak te hebben per buurt (onverhard of semi-verhard oppervlak), alsook voldoende plekken om piekneerslag te kunnen bufferen.

Door het vervangen van verhard oppervlak voor semi-verhard of 'zacht' oppervlak ontstaat er vaak ruimte voor samenwerking tussen de pijler 'klimaatadaptatie' en de pijler 'biodiversiteit'. Waar bestrating verdwijnt om gebruik te maken van de sponswerking van de bodem ontstaat ook ruimte voor de aanplant van passend groen. Zo zijn er bijvoorbeeld groen-blauwe functiecombinaties van beplanting in wadi's, maar zorgt aanplant van groen bovenop het verwijderen van verharding ook voor extra koelte op warme dagen.

Eind september 2022 zijn door de gemeenteraad de ambities voor klimaatadaptatie aangescherpt en zijn de kaders en strategie voor een water- en klimaatadaptatieplan voor de gemeente Harderwijk vastgesteld. De pijler klimaatadaptatie heeft in 2023 voornamelijk in het teken gestaan van de ontwikkeling van de beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda riolering, water en klimaatadaptatie. Hierover leest u op de volgende pagina meer.

Beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda Riolering, Water en Klimaatadaptatie

Nadat in 2022 de kaders en strategie voor water- en klimaatadaptatie zijn vastgesteld, is in 2023 een start gemaakt met de beleidsuitwerking riolering, water en klimaatadaptatie. Hoe pakken we dit de komende jaren aan? Voor het opstellen van de beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda riolering, water en klimaatadaptatie (BURWKA) is een budget à € 70.000,- beschikbaar gesteld. Hiervan is € 70.000,- uitgegeven.

Met de beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda Riolering, Water en Klimaatadaptatie wordt opvolging gegeven aan het Zuiveringskring Afvalwaterketenplan 2016-2023 (ZAP). Daarnaast wordt er ook invulling gegeven aan de opgaven die op ons afkomen op het gebied van klimaatverandering. Met klimaatadaptatie zetten we in op maatregelen in de fysieke leefomgeving om de gevolgen van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken. In de beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda Riolering, Water en Klimaatadaptatie leggen we uit hoe we dit de komende jaren willen aanpakken.

Planning 2024

De beleidsuitwerking en uitvoeringsagenda riolering, water en klimaatadaptatie is in Q1 2024 in procedure gebracht voor ter inzage legging, waarna het stuk in Q2 in routing wordt gebracht voor besluitvorming. Zoals in de kaders en strategie voor water en klimaatadaptatie al is aangegeven, koppelen we zoveel mogelijk mee met de kansen die voorbij komen. Zo ontstond in 2023 door de grootschalige werkzaamheden aan het Engelserf de kans om een extra riool aan te leggen. Dit is een infiltratieriool geworden. De neerslag die op de weg en in de berm valt, wordt nu opgevangen door het infiltratieriool. Via dit type riool kan het schone regenwater langzaam in de bodem zakken. Zo wordt er minder schoon regenwater afgevoerd naar de rioolwaterzuivering. Met het aanleggen van het infiltratieriool houden we hier nu meer water lokaal vast. En op hoe meer plekken we dat doen, hoe minder wateroverlast vanuit het riool er zal zijn bij zeer hevige neerslag.

Wist je dat...

Alle nieuwe en vernieuwde parkeervakken worden aangelegd met waterpasserende bestrating? Dit is bijvoorbeeld terug te zien in Stadsdennen-Midden waar in 2023 groot onderhoud van de openbare ruimte heeft plaatsgevonden.

Natuurbrand-beheersing

De Veiligheidsregio Noord-Oost Gelderland heeft in samenwerking met de gemeente Harderwijk een gebiedsgerichte aanpak natuurbrandbeheersing opgesteld. Deze aanpak geeft een langetermijnuitwerking met acties om de regio natuurbrandveilig in te richten en te houden.

Een groen en klimaatbestendig Triasplein

In 2023 is intern begonnen met het inventariseren van de kaders voor de eerste planvorming voor het ontwerp van een groen en klimaatbestendig Triasplein. Hieruit komt ook naar voren dat een behoorlijke investering nodig is om het probleem structureel op te lossen. Het college heeft in verband met het project Ombuigingen besloten om het participatietraject rondom het ontwerp van een groen en klimaatbestendig Triasplein voor nu 'on hold' te zetten, maar wel ambtelijk verder te verkennen welke vormen van externe/ cofinanciering er mogelijk zijn voor de eventuele realisatie van een groen en klimaatbestendig Triasplein.

Tegeltaxi en NK tegelwippen

Elk jaar wordt er vanuit Operatie Steenbreek in Nederland het NK tegelwippen georganiseerd. Ook de gemeente Harderwijk is bij Operatie Steenbreek aangesloten en ondersteunt inwoners met het afvoeren van onnodige verharding uit tuinen door middel van het aanbieden van een tegeltaxi. In het klassement van kleine gemeenten van het NK tegelwippen is de gemeente Harderwijk in 2023 op plek 53 geëindigd (van de 106 deelnemende kleine gemeenten). Van het totale budget à € 15.000,- is € 2.900,- uitgegeven.

Met de tegeltaxi bieden we een service voor het gratis afvoeren van stenen en tegels. Hiermee maken we het voor bewoners zo laagdrempelig mogelijk om onnodige verharding uit de tuin te halen. Zolang de bestrating werd vervangen door gras, planten of bomen, konden de tegels worden aangemeld voor de tegeltaxi. De tegeltaxi haalde op 7 momenten in de periode van april tot en met oktober deze tegels op.

In totaal heeft de tegeltaxi in deze periode 90.700 kilo aan tegels opgehaald. Omgerekend naar 'gewone' stoeptegels van 30x30 cm waren dat er ongeveer 12.267. En omgerekend naar vierkante meters, betekent dit dat de gemeente zo'n 1100 m² klimaatadaptiever en groener is geworden. Daarbovenop komt nog eens 120 m² aan verharding die via de subsidieregeling klimaatadaptieve maatregelen op privaat terrein is verwijderd.

Ook in 2024 blijft de gemeente haar bewoners stimuleren om privaat terrein te 'ontharden'. Dit blijven we doen met behulp van het aanbieden van de tegeltaxi en het stimuleren van klimaatadaptieve en groene tuinrichting.

TV-programma 'De groenste straat van Gelderland'

Vanuit het tv-programma 'De groenste straat van Gelderland' van Omroep Gelderland zijn 4 tuinen aan de Goosenskamp in Friesegracht ontsteend en vergroend. Samen met woningcorporatie UWoon, vrijwilligers, bewoners en een groenaannemer zijn in een dag tijd de tuinen plantklaar gemaakt en ingeplant. UWoon en gemeente hebben gemerkt dat deze aanpak bij de meeste bewoners voor positieve reacties zorgt en in een korte actie veel zichtbaar resultaat wordt bereikt. De aangepakte tuinen knappen er flink van op en het aangezicht van de straat wordt er groener van. Daarom willen we graag in 2024 een vervolg geven aan deze inspirerende aanpak. De aflevering is terug te kijken via [De Groenste Straat van Gelderland - Harderwijk](#).

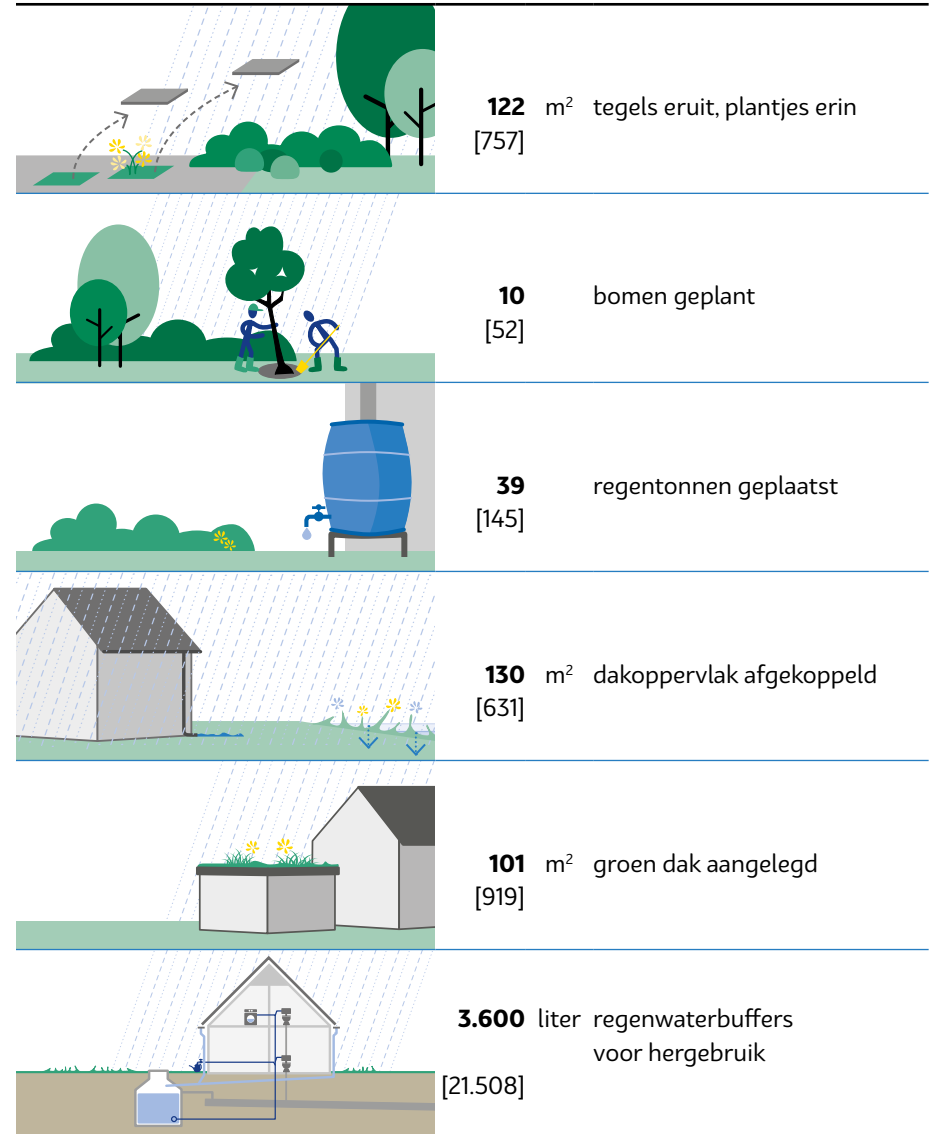
Stimuleringsregeling klimaatadaptieve maatregelen op privaat terrein

Het project betreft een stimuleringsregeling voor alle inwoners en ondernemers van de gemeente Harderwijk. Met de subsidieregeling stimuleren we onze inwoners om klimaatadaptieve maatregelen uit te voeren op het eigen terrein. Denk hierbij aan het plaatsen van een regenton of het aanleggen van een groen dak. De stimuleringsregeling klimaatadaptieve maatregelen op privaat terrein had in 2023 een subsidieplafond van € 100.000,-. Hiervan is € 5.000,- aan subsidie aangevraagd via de stimuleringsregeling.

Elke tuin die minder verhard is, draagt bij aan het beperken van wateroverlast en het verbeteren van de sponswerking van de ondergrond. Dit scheelt in de benodigde maatregelen op openbaar terrein. Het aantal deelnemers is daar nog niet hoog genoeg voor, maar er zijn al flinke stappen gemaakt. Bovendien dragen groene tuinen ook bij aan het beperken van hittestress. Wanneer niet alleen het openbare terrein, maar ook het private terrein een groter aandeel groen krijgt, blijft de stad in haar geheel koeler en wordt hittestress beperkt.

In 2023 hebben ongeveer 50 huishoudens een subsidie aangevraagd. Zoals te zien in de infographic zijn er diverse klimaatadaptieve en hittestress beperkende maatregelen uitgevoerd op privaat terrein. In 2024 wordt de mogelijkheid voor subsidie voor zonwering en groene erfafscheiding toegevoegd om zo hittestress verder te beperken.

Totaal 2023
[totaal sinds 2021]

Data: Gemeente Harderwijk.

Interview Esther Admiraal en John Kortekaas, Uwoon

Uwoon vraagt aandacht voor vergroenen én onderhoud

Stenen eruit, groen erin. Vier tuinen aan de Goosenskamp in Harderwijk zijn vorig jaar grondig onder handen genomen vanwege het tv-programma ‘De groenste straat van Gelderland’. In deze serie van Omroep Gelderland maakt een team binnen één dag een aantal tuinen een stuk groener. Eerlijk is eerlijk: vooraf had John Kortekaas – de buurtbeheerder bij Uwoon – er toch wel een hard hoofd in. Maar achteraf is hij dik tevreden, want vijf van de zes tuinen liggen er nog picobello bij.

Aan de actie werkten meerdere mensen mee, vertelt Kortekaas. Bewoners en vrijwilligers, maar ook hoveniers en medewerkers van Uwoon en de gemeente. ‘Goed, ik was wat sceptisch. Want ik heb zo vaak gezien dat er iets wordt opgeknapt wat vervolgens alsnog vervallen raakt. In dit geval houden de bewoners het zelf keurig bij. Er staan bijvoorbeeld vlinderstruiken en er zijn wilde bloemen ingezaaid, die heel veel kleur geven en insecten trekken. De tuinen zijn echt een voorbeeld voor de buurt.’

De gemeente Harderwijk had een container geregeld voor het afvoeren van tegels en andere bestrating. Uwoon benaderde een hoveniersbedrijf en zij namen een kraantje en een shovel mee voor al het graafwerk, vertelt Kortekaas. ‘Het was prachtig om te zien dat bewoners niet alleen toekeken, maar ook zelf meewerkten. Van alle deelnemende straten in de provincie waren wij als enige al om vijf uur klaar, dus er is goed samengewerkt.’ Het was ook gewoon gezellig, merkte Kortekaas. ‘Ja, ik kijk daar heel goed op terug.’

Vergroenen én onderhouden

Deze actiedag bewijst dat je met de juiste aanpak heel ver kunt komen, zegt zijn collega Esther Admiraal. ‘Vanuit Uwoon willen we bewoners stimuleren om hun tuin niet alleen te vergroenen, maar ook goed te onderhouden. Dat is belangrijk voor de leefbaarheid in de buurt. Het is ook hun plicht: het staat in de algemene huurvoorwaarden. In de afgelopen jaren is daar al veel aandacht voor geweest, maar lang niet altijd met succes. Daarom kijken we ook naar andere stappen.’

In sommige wijken gaat het onderhoud hard achteruit, merkt Admiraal. Soms omdat bewoners er te oud of kwetsbaar voor zijn. Dat zijn de mensen die ‘niet kunnen’ en dan is er altijd hulp mogelijk, weet ze. Bijvoorbeeld via de Tuincoaches van de gemeente Harderwijk of de vrijwilligers van Stichting Present. Daarnaast zijn er mensen die ‘niet weten’ wat de bedoeling is, omdat ze bijvoorbeeld net in Nederland zijn komen wonen. Maar er zijn ook mensen die ‘niet willen’, vertelt Admiraal. Bewoners die alle >>

waarschuwingen in de wind slaan, terwijl het afval hoog ligt opgestapeld in de voortuin. Bij die laatste categorie is strenger handhaven wellicht een goede optie.

Ergens ligt een grens

Daar hoort een nieuwe aanpak met een stappenplan bij, legt ze uit. Een en ander is echter nog in voorbereiding. 'Uiteraard zullen we huurders eerst wijzen op de mogelijkheden en hen tijd geven om de situatie te verbeteren.' Maar ergens ligt een grens. Uwoon zou bijvoorbeeld een tuin kunnen ontruimen op kosten van bewoners. Overigens niet alleen in geval van afval. Ook de hoogte van het onkruid kan een reden zijn voor een strengere aanpak, legt Admiraal uit. 'Maar dan heb je het wel over extreme situaties, want we zijn juist bijzonder blij met groene tuinen. Dat mag duidelijk zijn.'

Over dat laatste valt nog wel het een en ander te zeggen, blijkt uit haar verhaal. Uwoon werkt momenteel aan een lijst met planten en bomen die meer dan welkom zijn in de tuin, maar ook soorten die de corporatie in de toekomst liever wil weren. Zo kunnen dennenbomen bijvoorbeeld heel hoog worden en daardoor licht wegnemen voor zonnepanelen. Dat wil je liever niet. Terwijl andere bomen juist goed zijn voor de biodiversiteit en veel insecten aantrekken. Uwoon gaat die voorkeuren waarschijnlijk meer delen met bewoners, legt Admiraal uit. Juist ook om de tuinen op een betere, effectieve manier te vergroenen.

Hierin trekt Uwoon samen op met de gemeente Harderwijk, vertelt Admiraal. 'We zijn heel tevreden over hoe de gemeente meedenkt en meewerkt. Niet alleen met ideeën, maar indien nodig ook met budget. Waar wij inzetten op het onderhoud, kan de gemeente bijvoorbeeld inhaken op een stukje klimaatadaptatie en het gebruik van de regenton. Zo versterken we elkaar.' •

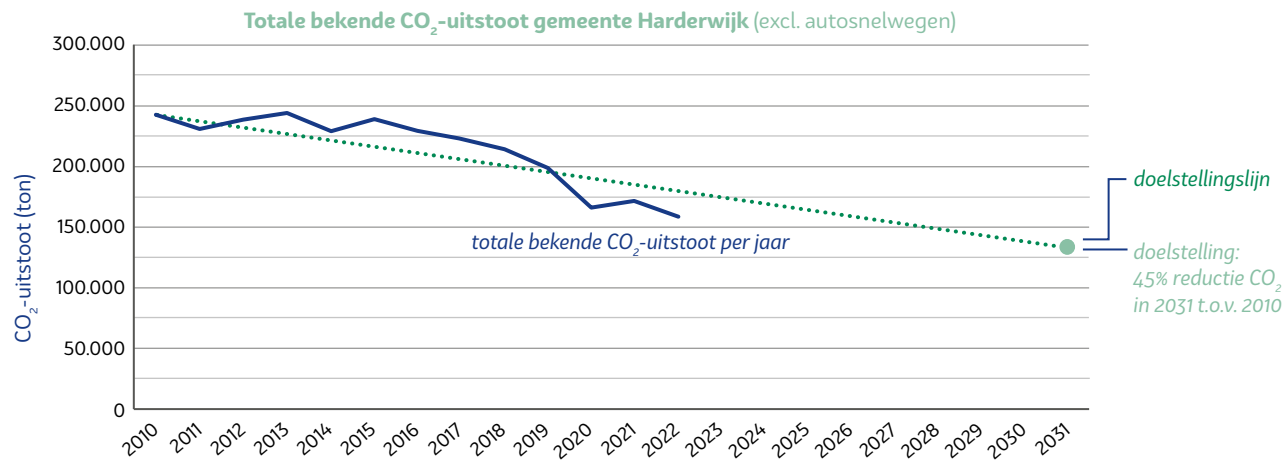

ENERGIETRANSITIE

De energietransitie markeert de verschuiving van het gebruik van eindige fossiele brandstoffen, zoals kolen, aardolie en aardgas, naar duurzame hernieuwbare energiebronnen, met zonne- en windenergie als voorbeelden. Deze overgang draagt bij aan het verminderen van CO₂-uitstoot en speelt een cruciale rol in het bestrijden van klimaatverandering. Nederland heeft de ambitie om de CO₂-uitstoot tegen 2030 met 55% te verminderen ten opzichte van 1990. Op lokaal niveau heeft de gemeente Harderwijk zich verplicht om tegen 2031 een reductie van 45% CO₂-uitstoot te realiseren in vergelijking met 2010.

In 2023 had netcongestie op zowel afname als teruglevering van elektriciteit een belangrijke rol op het gebied van energietransitie. Netcongestie betekent dat het elektriciteitsnet te vol is op sommige momenten, wat zorgt voor filevorming op het stroomnet. Dit gebeurt vooral op de momenten dat iedereen hetzelfde doet, want dan ontstaan er pieken in het gebruik. Bijvoorbeeld als we op een koude winterdag uit ons werk thuis komen, de verwarming aanzetten, de auto opladen en gaan koken. Of als op een zonnige zondagmiddag iedereen met zonnepanelen elektriciteit teruglevert. Om te voorkomen dat deze piekmomenten zorgen voor overbelasting van het elektriciteitsnet met stroomuitval als gevolg hebben de netbeheerders maatregelen genomen. Een belangrijke maatregel is het niet meer uitgeven van nieuwe contracten aan grootverbruikers van elektriciteit. Dit heeft grote gevolgen voor meerdere duurzaamheidsprojecten. Zo krijgen nieuwe windmolens en grootschalige zonneparken geen elektriciteitsaansluiting. Ook technische ruimtes die nodig zijn voor de aanleg van een warmtenet kunnen hierdoor niet worden gerealiseerd. Dit kan leiden tot vertragingen en uitdagingen bij de uitvoering van geplande energieprojecten, zoals grootschalige duurzame energieopwek. Zo was het in 2023 niet mogelijk om de Sypel volledig van het aardgas te halen, omdat het zwembad niet volledig op stroom kon worden verwarmd op basis van de beschikbare aansluiting. Daarnaast heeft netcongestie geleid tot het uitstellen van de stimuleringsactie voor zonnepanelen voor inwoners en bedrijven in 2023. Dit uitstel betrof niet alleen de stimuleringsactie, maar ook de grote collectieve inkoopactie, inclusief de aanschaf van zonnepanelen, die in 2023 niet plaatsvond maar is verplaatst naar 2024. De komende jaren wordt verwacht dat netcongestie nog steeds aanzienlijke invloed gaat hebben op duurzaamheidsinitiatieven.

In de grafiek op de volgende pagina wordt de CO₂-uitstoot tussen 2010 en 2022 weergegeven, inclusief een doelstellingslijn die de benodigde jaarlijkse afname aangeeft om het gestelde doel te bereiken. Opvallend is dat vanaf 2020 de totale bekende CO₂-uitstoot onder de doelstellingslijn uitkomt, waarmee de doelstelling vooralsnog haalbaar lijkt. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat netcongestie de verduurzaming bemoeilijkt en er nog grote uitdagende stappen gezet moeten worden. Het is daarom van cruciaal belang te waarborgen dat de totale bekende CO₂-uitstoot de komende jaren onder de doelstellingslijn blijft. Het wel of niet realiseren van de 3 windmolens op Lorentz is hierbij bepalend voor het behalen van CO₂-doelstelling. Zoals aangegeven in de uitvoeringsagenda duurzaamheid 2023-2024 wordt in 2024 een nieuwe CO₂-voetafdruk opgesteld en aan de hand daarvan ook de doelstelling herijkt.

Bron: Rijksoverheid, 2024a (bewerkt)

Wist je dat...

Er op zonnepark P8 in 2023 in totaal 2.276.589 kWh aan groene stroom is opgewekt? Dit staat gelijk aan het gemiddelde jaarlijkse stroomverbruik van 816 Harderwijkse huizen.

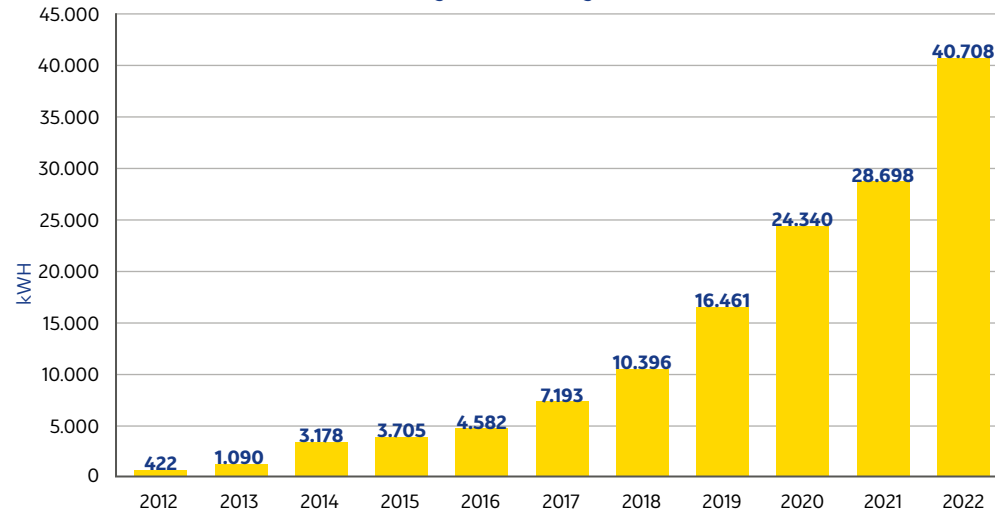
(Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022; Endura, 2024)

Zonnepanelen en hernieuwbare energie

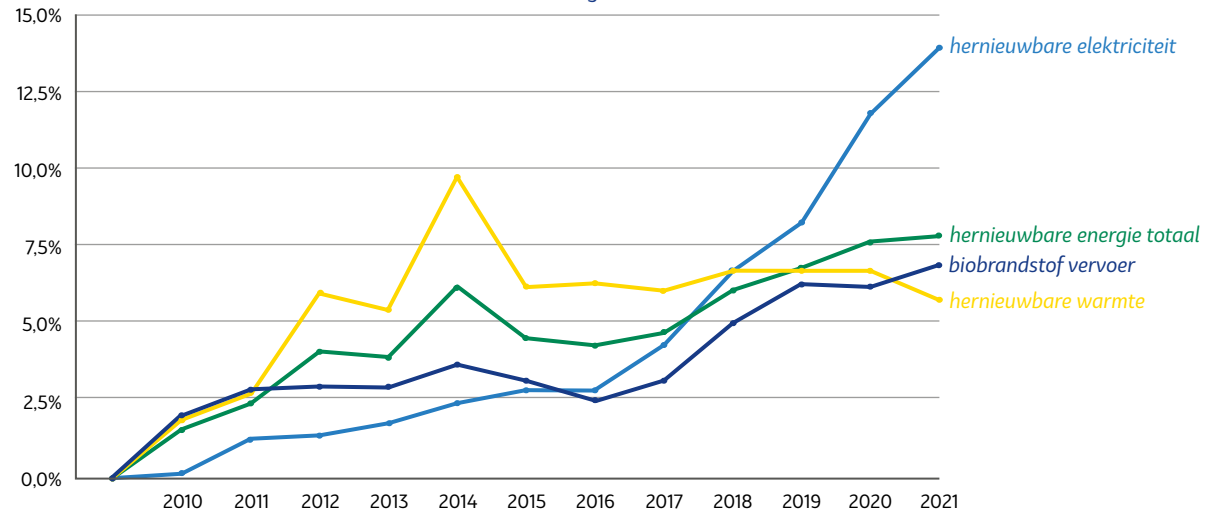
In onderstaande grafieken zijn de ontwikkelingen over de afgelopen jaren van het totale vermogen van alle geregistreerde zonnepanelen in de gemeente Harderwijk en het percentage bekende hernieuwbare energie ten opzichte van het totale bekende energieverbruik in de gemeente te zien. Net als enkele andere grafieken in deze rapportage is de data afkomstig uit het dashboard van de Regionale Klimaatmonitor. Deze monitor biedt een groot overzicht van diverse ontwikkelingen op het gebied van klimaat, energie en duurzaamheid (per gemeente/regio/provincie) in Nederland.

In 2023 is begonnen met onderzoek naar multifunctioneel ruimtegebruik betreffende de inpassing van zonnepanelen. Dit onderzoek wordt in 2024 afgerond en er wordt gestart met de vervolgstappen.

Totaalvermogen alle geregistreerde zonnepanelen in gemeente Harderwijk
woningen, niet-woningen en landbouw

Percentage bekende hernieuwbare energie
t.o.v. het totaal bekende energieverbruik

Bron: Rijksoverheid, 2024b; Rijksoverheid, 2024c (bewerkt)

Wist je dat...

Er in december 2023 663 (semi) publieke laadpunten voor hybride en elektrische auto's waren in onze gemeente? Dit waren er 256 meer dan een jaar eerder.

(Rijksoverheid, 2024d)

Regionale Energiestrategie 2.0

In 2023 is er een voortgangsdokument opgeleverd over de Regionale Energiestrategie 1.0. In dit voortgangsdokument staat hoe we op lijn liggen op het gebied van de energietransitie in de regio Noord-Veluwe. In 2023 is geen RES 2.0 opgesteld omdat het nog niet duidelijk is of de doelen die gesteld zijn in de RES 1.0 moeten worden bijgesteld. Hiervoor is eerst meer duidelijkheid nodig over de komst van de drie geplande windmolens op Lorentz in Harderwijk en de zeven windmolens bij Horst en Telgt in Ermelo. De komst van deze windmolens is namelijk bepalend voor het wel of niet halen van de doelstellingen van de Regionale Energiestrategie 1.0 in 2030.

Wist je dat...

Er in 2023 29 ton aan CO₂-uitstoot is voorkomen door het Waterfront emissieloos bouwrijp te maken?

Notitie Participatie in duurzame energieprojecten

De gemeente Harderwijk ontwikkelt meerdere projecten op het gebied van duurzame energie. Voorbeelden zijn Zonnecarport P8 en het Warmtenetwerkbedrijf Harderwijk BV. Daarnaast zijn diverse projecten in ontwikkeling op het gebied van opwek van duurzame energie (zon-, wind- en warmteprojecten). Participatie is een steeds terugkerend onderwerp bij deze projecten. Op dit moment kennen we geen beleid op het gebied van participatie in duurzame energie. Om niet bij elk nieuw project alles opnieuw uit te hoeven zoeken, stellen we kaders op over hoe participatie in duurzame energieprojecten vormgegeven kan worden. Het opstellen van deze notitie moet uiteindelijk leiden tot meer betrokkenheid van alle inwoners en bedrijven bij de lokale energievoorziening en verduurzaming.

Het voornemen was om deze notitie in 2023 af te hebben. Alleen vanwege de gesprekken met de lokale energiecoöperatie Endura over intensiever samenwerken en de oriëntatie op de rol van de gemeente op warmtenetten, is uiteindelijk besloten om deze ontwikkelingen bij elkaar te brengen. Dit moet leiden tot een visie/beleidsuitwerking voor een inclusieve energietransitie. Dit gaat naast de participatie in energieprojecten ook in op de beweging om alle bewoners en ondernemers te betrekken bij de energietransitie en te stimuleren energie te besparen. Dit stuk moet ook uiteindelijk onderbouwen op welke vlakken we met Endura intensiever gaan samenwerken en op welke manier dit juridisch kan.

Stimuleringsacties energie besparen

In 2023 hebben er verscheidene stimuleringsacties plaatsgevonden op het thema energie besparen. Hieronder staan er enkele genoemd. Van het budget à € 25.000,- is er in 2023 € 33.900,- uitgegeven (excl. de subsidie voor het klusteam en de subsidie voor de maatregelen).

Energiecafés

De gemeente Harderwijk en energiecoöperatie Endura organiseren jaarlijks twee energiecafés. Endura organiseert daarnaast zelf ook nog energiecafés. Elk energiecafé heeft een eigen specifiek onderwerp waar inwoners worden meegenomen op het thema energie en energiebesparing. In 2023 organiseerden Endura en de gemeente gezamenlijk één energiecafé, deze ging over warmtenetten.

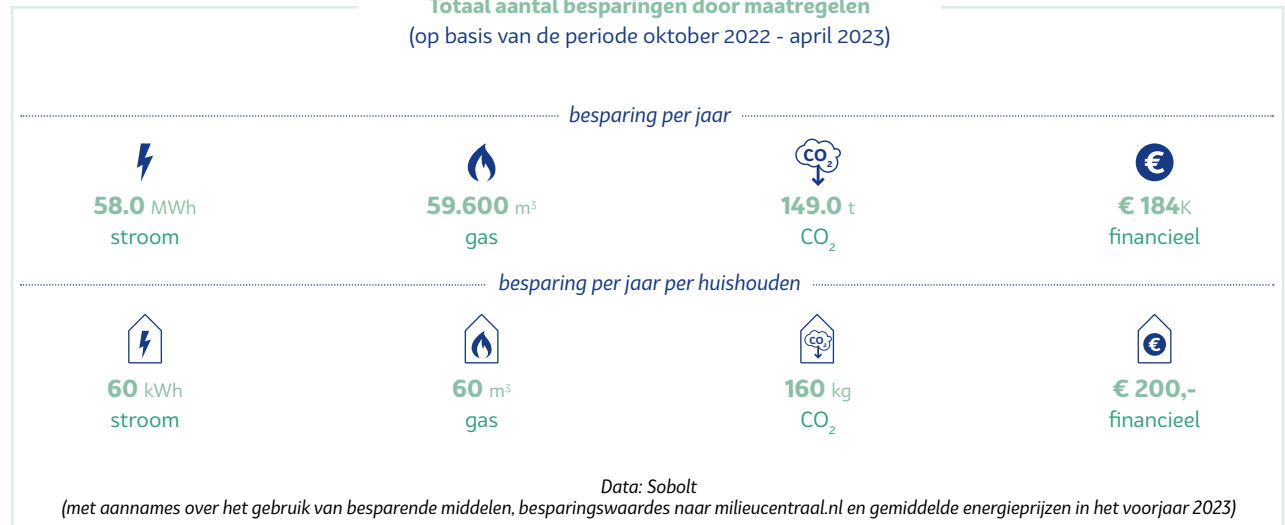
Isolatieactie

Op 7 december is een actie gestart waar inwoners subsidie kunnen krijgen voor vloerverwarming en het vervangen van hun beglazing voor isolerende beglazing. De uitnodiging die gestuurd is aan inwoners is gebaseerd op de WOZ-waarde en het energielabel van de desbetreffende woning. Eind 2024 wordt met een nieuwe isolatieactie gestart met een ruimere doelgroep zodat meer inwoners gebruik kunnen maken van deze isolatieactie.

Klusteams

In 2023 zijn er door de klusteams 957 huisbezoeken geweest om energiebesparende maatregelen aan te brengen in woningen om energiearmoede tegen te gaan. Door het aanbrengen van deze maatregelen wordt er op jaarbasis 149 ton aan CO₂-uitstoot vermeden.

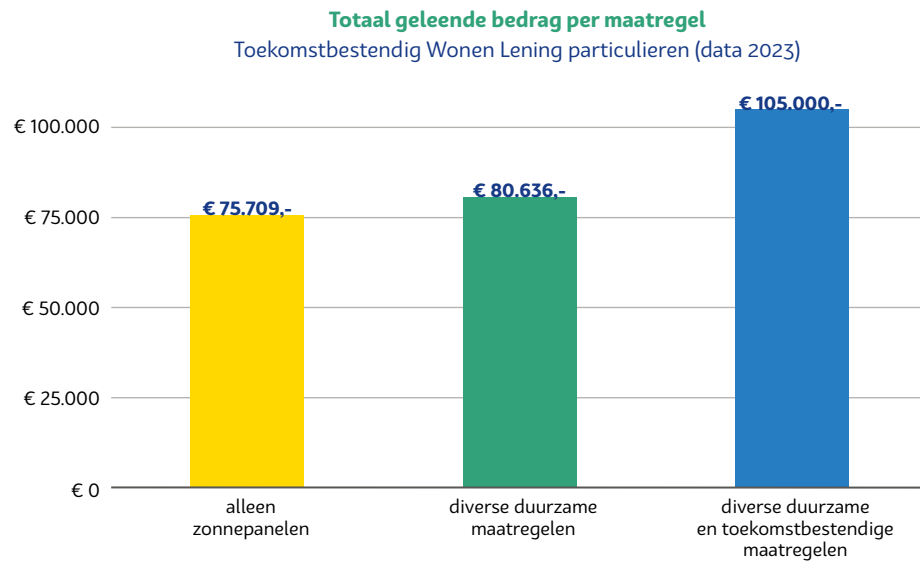
Totaal aantal besparingen door maatregelen (op basis van de periode oktober 2022 - april 2023)

Toekomstbestendig Wonen Lening

De Toekomstbestendig Wonen Lening in Harderwijk is een groot succes gebleken. Woningeigenaren in Harderwijk en Hierden hebben de mogelijkheid gehad tegen aantrekkelijke voorwaarden geld te lenen om hun woning te verbeteren. Vanaf oktober 2023 was er een totaal bedrag à € 1.000.000,- beschikbaar in verschillende leningsvormen voor particulieren en een bedrag à € 1.000.000,- voor Verenigingen van Eigenaren (VvE's). Het beschikbare geld werd voor 50% beschikbaar gesteld door de provincie Gelderland en voor 50% door de gemeente Harderwijk. Deze gelden werden beschikbaar gesteld via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVn).

Data: Gemeente Harderwijk

Dankzij de in 2019 opgerichte lening krijgen particuliere woningeigenaren de mogelijkheid om hun huis te verduurzamen, met name op het gebied van energiebesparing, maar ook voor asbestsanering. Daarnaast biedt de lening de gelegenheid om maatregelen te nemen waardoor bewoners langer zelfstandig kunnen wonen. De meeste leningen zijn toegekend voor duurzaamheidsmaatregelen, in het bijzonder voor zonnepanelen. Drie aanvragen betroffen naast het treffen van diverse duurzame maatregelen ook het toekomstbestendig maken van de woning. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het aanpassen van een badkamer. De categorie 'diverse duurzame maatregelen' omvat leningen voor uiteenlopende doeleinden, zoals de installatie van zonnepanelen, het aanbrengen van een (hybride) warmtepomp, zonneboiler, isolatie (dak, vloer, spouwmuur, gevel, glas), tochtwerende maatregelen en de implementatie van inductiekoken. De categorie 'diverse duurzame en toekomstbestendige maatregelen' betreft leningen die zowel in diverse duurzame maatregelen worden geïnvesteerd, alsook in het toekomstbestendig maken van (een gedeelte van) de woning.

Zoals aangegeven is in september het fonds aangevuld met € 1 miljoen, waarvan de helft bestemd is voor particulieren en de andere helft voor VvE's. De VvE's hebben al bijna het volledige bedrag benut. Vanwege de grote vraag bij VvE's is in januari 2024 besloten opnieuw € 1 miljoen beschikbaar te stellen, ditmaal volledig voor VvE's. De pot voor particulieren loopt ook goed door: van september tot en met december 2023 zijn er 23 aanvragen voor een Toekomstbestendig Wonen Lening gehonoreerd. Gemiddeld bedraagt de lening per toegekende aanvraag ongeveer € 11.400,-.

Virtueel lokaal energiesysteem Lorentz III

In Harderwijk hebben we te maken met netcongestie, een overbelasting van het elektriciteitsnet. De netcongestie doet zich voor bij de afname én bij de levering van elektriciteit. Hierdoor worden de duurzame en economische ambities misschien niet gehaald binnen de gemeente. Daarom is er op bedrijventerrein Lorentz III gestart met de voorbereidingen voor een Smart Energy Hub. Dit is een virtueel lokaal energiesysteem dat ervoor moet zorgen dat de energie tussen de bedrijven beter verdeeld wordt. Zo krijgt iedereen waar hij behoefte aan heeft zonder het elektriciteitsnet verder te belasten. Dit traject is een initiatief van de bedrijvenkring Harderwijk (BKH). In het traject wordt samengewerkt door o.a. de BKH, de afzonderlijke bedrijven op Lorentz III, Oost NL, de RES regio Noord-Veluwe en de gemeente Harderwijk.

De bedrijvenkring Harderwijk heeft de eerste stap gezet om een virtueel lokaal energiesysteem op te zetten op Lorentz III. Met dit systeem hebben de bedrijven mogelijk minder last van de netcongestie. In een gebied met netcongestie is het elektriciteitsnetwerk namelijk alleen maar vol op sommige drukke momenten. De kans is aanwezig dat er een groot deel van de tijd wél voldoende ruimte over is op het netwerk om meer elektriciteit te vervoeren. Als de bedrijven op Lorentz III gaan samenwerken, kunnen zij de belasting op die drukke momenten beter verdelen. Er is dan een grote kans dat er weer ruimte vrijkomt op het net. Deze samenwerking en de uitgave van vrijgekomen ruimte op het net kan geregeld worden in een virtueel lokaal energiesysteem. In 2023 heeft de gemeente € 19.900,- aan subsidie verstrekt van de € 26.750,- die beschikbaar is voor de eerste fase van dit traject.

Uitvoeringsplannen potentiebuurten

Vanuit de Transitievisie Warmte zijn 10 buurten aangemerkt die potentieel in 2030 aardgasvrij zouden kunnen zijn. In drie van deze buurten is de gemeente samen met buurtinitiatieven actief bezig met onderzoeken en planvorming om een warmtenet te realiseren. In alle buurten is tot nu toe de voorkeursoplossing een middentemperatuur warmtenet. Voor elk buurtproces hebben we ongeveer € 100.000,- begroot. Aangezien de processen meerdere jaren duren, zijn deze kosten niet per jaar begroot. In 2023 is ongeveer € 37.000,- voor de buurtprocessen uitgegeven.

Zeebuurt

In de Zeebuurt is in 2023 gewerkt aan een wijkuitvoeringsplan. In het plan komen naast de technische, financiële en organisatorische aspecten ook een uitwerking over participatie en communicatie. De verwachting is dat dit plan in 2024 wordt opgeleverd. Op basis van dit plan moet bepaald worden of de Zeebuurt aardgasvrij kan worden en in welk tempo. Dit traject wordt uitgevoerd door de gemeente in nauwe samenwerking met buurtinitiatief G.A.Z., woningcorporaties UWON en Omnia Wonen en Liander als netbeheerder.

Stedenwaard en Hanzewaard

In Stedenwaard en Hanzewaard zijn in 2023 haalbaarheidsonderzoeken uitgevoerd naar de komst van een warmtenet. Het buurtinitiatief Duurzaam Klein Stedenwaard (DKS) heeft een enquête gehouden onder de buurtbewoners in de buurt Stedenwaard. Met ongeveer 50% respons geeft deze enquête aan wat de bewoners in de buurt belangrijk vinden (zie

ook het interview met Duurzaam Klein Stedenwaard op pagina 38). Uit beide onderzoeken en de enquête van DKS kwam naar voren dat een warmtenet mogelijk is, maar er wel enkele belangrijke punten zijn zoals de schaalgrootte van het warmtenet en de betaalbaarheid voor inwoners. Uit beide onderzoeken komt naar voren dat een groter gebied mogelijk financieel een betere situatie oplevert. In 2024 wordt het traject daarom vervolgd met een verdiepend onderzoek naar onder andere de technische en financiële mogelijkheden en de optimale schaalgrootte.

Overige buurten

In 2023 is een voorverkenning gedaan met woningcorporaties naar de aanleg van warmtenetten in volgende potentiebuurten. In een aantal van deze potentiebuurten zijn de woningcorporaties de woningen aan het verduurzamen, waaronder Stadsdennen Zuidwest. De potentie-buurt de Drift kan mogelijk interessant zijn voor de schaalvergroting in het proces Stedenwaard en Hanzewaard.

Wist je dat...

De gemeente de plannen voor de warmtetransitie het liefst maakt samen met de buurtbewoners? Meld je gerust als je woont in één van de potentiebuurten.

Wist je dat...

Er in 2023 337 ton aan CO₂-uitstoot door voertuigen is voorkomen door gebruik van de slimme bandenpompen aan de Tonselsedreef en bij de Sypel?

Interview

Axel Sprengers, Ab de Haas en Marcel Gort, Duurzaam Klein Stedenwaard

Een warmtenet waarbij het eigenaarschap en beheer in publieke handen zijn

Hoe komen we als buurt van het gas af? En wat kunnen we sowieso doen om energie te besparen? Die vragen kwamen in 2019 bovendrijven bij een aantal bewoners van de Stedenwaard, een buurtje in de wijk Stadsweiden. Inmiddels is er een actieve werkgroep – onder de naam Duurzaam Klein Stedenwaard - die bewoners stimuleert om de eigen woning verder te verduurzamen. Ook hield de werkgroep vorig jaar - op verzoek van de gemeente - een enquête waarin de optie van een warmtenet werd voorgelegd. Hoe kijken ze terug op dat onderzoek? En wat is het perspectief?

Het interview vindt plaats in de achtertuin van voorzitter Axel Sprengers. Het is zo'n beetje de eerste warme dag van het jaar, maar de jas moet nog wel aan. Ook de werkgroepleden Ab de Haas en Marcel Gort zijn aangeschoven. Ze vertellen hoe zij in de afgelopen tijd meerdere acties hebben gehouden om duurzaamheid te promoten. Je huis beter isoleren, zonnepanelen plaatsen, een (hybride) warmtepomp kopen; er is veel mogelijk. Daar zit dan wel een kostenplaatje aan, maar er zijn ook subsidiemogelijkheden, weten de heren. Veel mensen weten niet wat er mogelijk is en daar hebben ze uitleg over gegeven. Door als burensamen te werken en samen in te kopen, is er bij leveranciers bovendien korting te bedingen, leggen de werkgroepleden uit.

Duurzaamheidsenquête

Ook heeft de werkgroep vorig jaar oktober – op verzoek van de gemeente – een duurzaamheidsenquête gehouden, waar 250 reacties op terugkwamen. Daaruit bleek onder meer dat de meeste bewoners best willen meewerken aan een aansluiting op een eventueel warmtenet in de wijk, zolang het maar geen (of heel weinig) extra geld gaat kosten. Dat geldt voor alle duurzaamheidsmaatregelen die voorbijkwamen in de vragen. Voor zeker tachtig procent van de bewoners is de economische reden het belangrijkste motief om te verduurzamen. Of eigenlijk: het mag hen weinig tot niets kosten en het moet juist een besparing opleveren.

Gelukkig investeren steeds meer burensamen in een duurzamere woning, merken de werkgroepleden. Ook al zou dat nog meer mogen. Neem bijvoor- >>

beeld woningisolatie. Sommige buurtbewoners ervaren het als veel gedoe, zien op tegen de kosten of het lijkt hen gewoon niet te interesseren, merkt de werkgroep. Ja, werk aan de winkel. Ook voor de gemeente, want die mag nog veel meer communiceren over alle mogelijkheden en het belang van maatregelen, vinden ze.

Eigen website

Duurzaam Klein Stedenwaard heeft inmiddels een eigen website, maar mist het platform Veluwe Duurzaam. Zij waren voorheen heel actief betrokken bij acties; er was altijd extra informatie voorhanden en je kon voor verdieping makkelijk doorverwijzen naar hun contactpersonen, vertellen de heren. De opvolger - het Regionaal Energieloket - is nauwelijks zichtbaar en wilde niet meewerken aan hun voorstellen. Dat is wel een verbeterpunt, vinden ze.

Het bureau DWA heeft voor de gemeente een haalbaarheids-onderzoek gedaan naar het warmtenet voor (een deel van) Stadsweiden. De warmte wordt dan gewonnen met water uit het Wolderwijd. De volgende stap is een businesscase en een verdere uitdieping daarvan, vertellen ze. Dat laatste loopt nu. Een collectieve oplossing – hoe je 'm verder ook organiseert – ligt voor de hand, vindt de werkgroep. Zeker gezien de uitkomsten van hun eigen enquête. De werkgroep pleit voor een warmtenet waarbij het eigenaarschap en beheer in publieke handen zijn, dus niet in handen van commerciële partijen. Dit trekt meer mensen over de streep, vinden ze.

Grote buizen naar alle woningen

Tegelijkertijd zitten er aan een warmtenet voor Stadsweiden ook wel praktische bezwaren. Denk aan de bouw van een of meerdere opstallen voor warmtepompen en WKO (Warmte Koude Opslag). Waar laat je die? Het is wat anders dan het glasvezelproject van de CAI, destijds. Toen had je het over een dun draadje naar iedere voordeur. Bij een warmtenet spreek je over grote buizen naar alle woningen, met voor ieder huis nog een afleverset en een aansluiting op de eigen verwarmingsleidingen. Dat is een enorme operatie met hoge kosten. Dus de werkgroep blijft realistisch: er is hoop op een goede afloop, maar ook nog een lange weg te gaan. •

Bronnenlijst

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, 17 oktober). Energieverbruik particuliere woningen; woningtype, wijken en buurten, 2021
<https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/85359NED?q=harderwijk>

Endura. (2024). Zonnepark Harderwijk
<https://www.endura-harderwijk.nl/projecten/zonnepark-harderwijk/>

KNMI. (2023, 29 december). 2023: natste en warmste jaar sinds het begin van de metingen
<https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/weeroverzicht-2023#:~:text=Dit%20jaar%20was%20het%20natste,normaal%20is%20dat%20795%20mm.>

NOS. (2024, 9 januari). Ook wereldwijd was 2023 het warmste jaar ooit gemeten
<https://nos.nl/collectie/13871/artikel/2504263-ook-wereldwijd-was-2023-het-warmste-jaar-ooit-gemeten>

Rijksoverheid. (2024a). CO₂-uitstoot. Regionale Klimaatmonitor
<https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/co2-uitstoot>

Rijksoverheid. (2024b). Details zon en wind. Regionale Klimaatmonitor
<https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/details-zon-en-wind>

Rijksoverheid. (2024c). Hernieuwbare energie. Regionale Klimaatmonitor
<https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/hernieuwbare-energie>

Rijksoverheid. (2024d). Laadpunten. Regionale Klimaatmonitor
<https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/laadpunten>

Colofon

Deze voortgangsrapportage is een uitgave van de gemeente Harderwijk.

De gemeente Harderwijk bedankt allen die hebben meegewerkt of een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van deze voortgangsrapportage.

Redactie

Bart van de Ven
Manouk Stadhouders

Interviews

Marco van den Berg

Vormgeving en infographics

Studio Ilva

Heeft u vragen, duurzame ideeën of wilt u meer informatie?

Stuur een email naar info@harderwijk.nl of bel (0341) 411 911.

April 2024

